

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ
2010-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. **ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ**
2. **ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ**
3. **ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ**
4. **ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ**
  - 4.1. Կրթություն
  - 4.2. Մշակույթ, սպորտ և երիտասարդություն
  - 4.3. Առողջապահություն
  - 4.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների պաշտպանություն
5. **ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ**
6. **ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**
7. **ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ**
8. **ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ**
  - 8.1. Տարածքային կառավարում
  - 8.2. Տեղական ինքնակառավարում
  - 8.3. Քաղաքացիական հասարակություն

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԱՌ	Ազգային անվտանգության ռազմավարություն
ԱԱՀՀՀ	Առավել աղքատ համայնքների համալիր հետազոտություն
ԱԽ	Աշխատանքային խումբ
ԱՄԳ	Աղքատության մասնակցային գնահատում
ԱՎԾ	Ազգային վիճակագրական ծառայություն
ԳԷՖ	Գլոբալ էկոլոգիական ֆոնդ
ԵՄ	Եվրամիություն
ԿՁԾ	Կայուն զարգացման ծրագիր
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՄԱԿ ՁԾ	ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր
ՄԺԾԾ	Միջին ժամկետ ծախսային ծրագիր
ՄԱՄՀ	Մարդկային աղքատության մոդիֆիկացված համաթիվ
ՄԱԿ ՀՊԾ	ՄԱԿ-ի համաշխարհային պարենի ծրագիր
ՄՁԱՀ	Մարդկային զարգացման ազգային հետազոտություն
ՄՁԳ	Միջազգային զարգացման գործակալություն
ՄՁՄԿ	Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
ՄՄՈՒՀ	Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական
ՄՁԾ	զարգացման ծրագիր
ՄՎ	Մոնիտորինգ և վերլուծություն
ՆԴՀ	Նախադպրոցական հաստատություն
ՍԾՏԳ	Սոցիալական ծառայության տեղական գրասենյակ
ՏԱՊ	2010 թվականի տարեկան աշխատանքային պլան
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՓՄՁ	Փոքր և միջին ձեռնարկություններ
ՓՄՁ ՁԱԿ	Փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ազգային կենտրոն

2.ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի (այսուհետ Ծրագիր) 2011 թվականի աշխատանքային պլանի 1-ին կիսամյակի հաշվետվությունը կազմվել է Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզպետի 11.02.2009թ. թիվ 25-Ա որոշմամբ հաստատված Սյունիքի մարզային զարգացման ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման աշխատանքային խմբի կողմից:

Ծրագրի ընդհանուր բնութագիրը

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի հունիսի 26-ի N782-Ն որոշմամբ հաստատվեց Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը:

ՏԱՊ-ի նպատակներն են.

- 1) Հնարավոր բոլոր ռեսուրսների համախմբումը ՄՁԾ-ով նախատեսվող 2011 թվականին իրականացվելիք միջոցառումների իրականացման համար
- 2) Նախատեսվող միջոցառումների շաղկապումը ՄՁԾ-ի արդյունքների հետ՝ «տրամաբանական հենքի» համակարգի օգնությամբ
- 3) Միջոցառումների իրականացման ցուցանիշների և արդյունքների ներառումը տրամաբանական հենքում
- 4) Հնարավորության դեպքում միջոցառումների իրականացման ժամկետների՝ ըստ եռամսյակների և դրանց իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունների սահմանումը
- 5) Դեռևս ֆինանսական միջոցներով չապահովված միջոցառումների համար ֆինանսավորման ռազմավարությունների սահմանումը:

ՏԱՊ-ի իրագործման ընթացքում ակնկալվում է 2011 թվականի կտրվածքով ստանալ հետևյալ հիմնական արդյունքները.

- 1) Մարզի տնտեսության աճի տեմպերի արագացում և դրա հիման վրա շոշափելի արդյունքների արձանագրում
- 2) Բնակչության եկամուտների աճ և մարդկային աղքատության կրճատում
- 3) Բնակչության զբաղվածության աճ և գործազրկության մակարդակի նվազում
- 4) Արդյունաբերության զարգացում
- 5) Գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 6) Մարզի բնապահպանական իրավիճակի բարելավում
- 7) Բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների որակի և մատչելիության աստիճանի էական բարձրացում
- 8) Մարզային և համայնքային ենթակառուցվածքների զարգացում
- 9) Տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացում
- 10) Մարզպետարանի կարողությունների ուժեղացում
- 11) Կառավարման արդյունավետության բարձրացում՝ օպտիմալ ապակենտրոնացում

- 12) Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հնարավորությունների և լիազորությունների հիմնավորված ընդարձակում
- 13) Հանրային կառավարման համակարգում հրապարակայնության, թափանցիկության և հաշվետվողականության սկզբունքների արմատավորում
- 14) Քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացի ակտիվացում, մարզային և համայնքային գործընթացներին բնակչության իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում
- 15) Տեղեկատվության ազատության աստիճանի բարձրացում:

Ծրագրի ֆինանսավորումը

ՄՁԾ իրագործման համար պահանջվող ֆինանսական միջոցները և նրանց ծախսման ուղղությունները գնահատված են՝ պահանջվող ընդհանուր գումարը կազմում է ավելի քան 71.9 մլրդ դրամ, արտարժույթով նախատեսվող ՄՁԾ ֆինանսավորման ծավալները՝ 437.9 մլն ԱՄՆ դոլար և 208.9 մլն եվրո:

2011 թվականի ՏԱՊ-ով նախատեսվել է իրականացնել 18.3.28 մլրդ դրամի ծրագրեր: Նշված միջոցառումներից 01.07.2011 թվականի դրությամբ իրականացվել են 4.273 մլրդ դրամի ծրագրեր:

2011 թվականի ՏԱՊ իրագործման համար նախատեսված միջոցառումների կատարումն ներկայացված է աղյուսակ 9-ում:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2011թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի կատարման համեմատականը ներկայացված է աղյուսակ 10-ում:

Ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման հայեցակարգը

ՄՁԾ-ն ունի մոնիտորինգի և գնահատման համապարփակ հայեցակարգ, որը բաղկացած է 4 հիմնական բաղադրիչներից.

- 1) Քաղաքականության ուսումնասիրում
- 2) ՄՁԾ ցուցաբիշների և թիրախների վերանայում
- 3) Մասնակցային մոնիտորինգ և գնահատում
- 4) Ազդեցության գնահատում:

Ծրագրի հաշվետվության կառուցվածքը

ՄՁԾ միջանկյալ հաշվետվության ոլորտային բաժինների կառուցվածքը բաղկացած է 4 հիմնական բաժիններից.

- 1) Քաղաքականության վերլուծություն
- 2) Իրականացման առաջընթացը
- 3) Խնդիրները
- 4) Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Քաղաքականության վերլուծություն: Այստեղ ամփոփվել են ոլորտի համար տարվա կտրվածքով առաջարկված ցուցանիշները և միջոցառումները:

Իրականացման առաջընթացը: Այս բաժնում նշվել են 2011 թվականի 1-ին կիսամյակի ձեռքբերումները և դրանք կապվել ՏԱՊ-ի արդյունքային ցուցանիշների հետ:

Խնդիրները: Այստեղ նկարագրվել է տարվա ընթացքում ծագած յուրահատուկ խնդիրները և խոչընդոտները:

Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը: Այս բաժինը բացահայտում է հետագա այն խնդիրները, որոնք բյուջեի և պլանավորման գործընթացի հիմքը կհանդիսանան:

3. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության, ինչպես նաև մասնավոր հատվածի զարգացումը մարզում աղքատության կրճատման և տնտեսական զարգացման ամենակարևոր ուղղություններից մեկն է: Այս կապակցությամբ ՏԱՊ-ով նախատեսվում է.

- 1) Աջակցություն մարզի ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի իրականացմանը
- 2) Ձեռնարկատիրական գործունեությանն առնչվող իրավաօրենսդրական ակտերի և դրանցում տեղի ունեցող փոփոխությունների վերաբերյալ մարզի գործարարների շրջանակներում տեղեկատվության տարածման միջոցառումների իրականացում:

Այս նպատակներին հասնելու համար կարևորվում է ՓՄՁ ՋԱԿ-ի Սյունիքի մարզի ներկայացուցչությունների, մարզպետարանի, մարզի խորհրդի, մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների անմիջական աջակցությունն ու մասնակցությունը գործընթացին:

Կարևոր է շեշտը դնել հատկապես ՓՄՁ աջակցության տարեկան պլանում գյուղական համայնքների շահառուների տեսակարար կշռի մեծացման վրա:

Առաջարկվում է բարձրացնել գործարար ակտիվությունը մարզում բիզնես պլանավորման և կառավարման տարածաշրջանային հատուկ մոտեցումների կիրառման միջոցով՝ ներգրավելով այդ գործընթացներում ՏԻՄ-երին և համայնքների գործարար ներկայացուցիչներին:

3.2 Իրականացման ձեռքբերումները

Մարզում ՓՄՁ ոլորտում իրականացված աշխատանքներն ըստ աջակցման գործիքների և ՓՄՁ սուբյեկտների կարելի է խմբավորել՝

- 1) ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորության տրամադրման ծրագիր
- 2) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցության աջակցության ծրագիր
- 3) ՓՄՁ սուբյեկտների թողարկվող արտադրանքի, մատուցվող ծառայությունների շուկաներ առաջ մղման աջակցության ծրագիր
- 4) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 5) Ուսուցողական աջակցություն

Նշված ուղղություններով կոնկրետ քայլեր են նախատեսվում իրականացնել 2011թ. 2-րդ կիսամյակի ընթացքում:

Վարկային ծրագրեր

2011թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում մարզում բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից՝ մանր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացմանը խթանելու նպատակով, տրամադրվել են 2065.4 մլն դրամի վարկեր:

2011թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում մարզում ՓՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման նպատակով մասնավոր ներդրողների կողմից իրականացվել են շուրջ 700.0 մլն դրամի ներդրումներ:

3.3 Խնդիրները

Մարզում դեռևս ցածր է ՓՄՁ սուբյեկտների տարածաշրջանային ընդգրկվածությունը /ծրագրերում ընդգրկվել են առավելապես Սիսիանի և Կապանի տարածաշրջանի ՓՄՁ սուբյեկտները/:

3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գոյություն ունեցող խնդիրների առկայության պարագայում ՄՁԾ ՓՄՁ աջակցման ծրագիրը շարունակում է իրագործվել և այս ուղղությամբ զգալի առաջընթաց է արձանագրվել:

ՓՄՁ աջակցման ծրագրի արդյունավետ շարունակությունը կարևոր նախադրյալ կհանդիսանա մարզում մասնավոր հատվածի զարգացման ռազմավարության մշակման համար:

4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

4.1. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

4.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ելնելով մարզում կրթության ոլորտի ներկա իրավիճակից՝ կրթության որակի և մատչելիության բարձրացումը շարունակվում է դիտվել որպես այս ոլորտի զարգացման գերակա նպատակ: 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում հատկապես ուշադրություն է դարձվել հանրակրթության համակարգում տեղի ունեցող ինտենսիվ բարեփոխումներին, մարզում ավագ դպրոցների համակարգի ընդլայնմանը, նախնական մասնագիտական կրթության արմատավորմանն ուղղված աշխատանքներին:

Նկատի ունենալով Սյունիքի մարզի տնտեսական ներուժն ու զարգացման միտումները առաջնային է դառնում որակյալ մասնագիտական կրթության հնարավորությունների՝ հատկապես նախնական (արհեստագործական) մասնագիտական կրթության հնարավորությունների ընդլայնումը:

Լուրջ աշխատանքներ են իրականացվել հատուկ կրթական և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հանրակրթական համակարգում ինտեգրելու աշխատանքները շարունակելու ուղղությամբ: Հատուկ ընդհանուր կրթության բնագավառում պետական ռազմավարությունն ուղղվել է մի կողմից հատուկ կրթական հաստատություններում երեխաների կրթության և խնամքի որակի բարելավմանը, մյուս կողմից այլընտրանքային ծառայությունների ձևավորմանը, ինչը հնարավորություն է տալիս աստիճանաբար բեռնաթափել հատուկ դպրոցները: Այս ուղղությամբ լուրջ քննարկումներ են ընթանում մարզային ենթակայության 2 հատուկ դպրոցների հետագա կարգավիճակի, համակարգում ընդգրկված սովորողների կրթական և սոցիալական կարիքի գնահատմանը համաձայն՝ նրանց ուսուցումը համապատասխան ուսումնական հաստատություններում կազմակերպելու համար:

2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում շարունակվել է դպրոցների և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների վերանորոգման, տեխնիկական վերազինման և գույքի թարմացման միջոցառումները, ուսումնական զենքի զետեղարանների կահավորմանն ուղղված աշխատանքները, ուսուցիչների և դաստիարակների մասնագիտական կարողությունների բարձրացման, նախադպրոցական և մասնագիտական կրթության զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը:

4.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագրի շրջանակներում շարունակվել են ուսուցիչների վերապատրաստման աշխատանքները, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ: «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան ուսուցիչների առաջին ատեստավորումն իրականացնելու

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

նպատակով նախապատրաստական աշխատանքներ են իրականացվել առաջնահերթ խնդիրներ ներկայացնող փաստաթղթերի ձևակերպումներն ամբողջականացնելու, տեղեկատվական բազա ձևավորելու ուղղությամբ: Ատեստավորման աշխատանքները պատշաճ մակարդակով կազմակերպելու և անցկացնելու նպատակով կազմվել և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն է ներկայացվել ՀՀ Սյունիքի մարզային ենթակայության հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների ատեստավորվող ուսուցիչների հայտը: Վերապատրաստման դասընթացները նախատեսվել են անցկացնել հուլիս- օգոստոս ամիսների ընթացքում, որին կմասնակցեն մարզի 439 ուսուցիչ: Հիմք ընդունելով «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներն ու ժամանակացույցը 2011 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում կրթության ազգային ինստիտուտի միջոցով ԿԱԻ Կապանի և Գորիսի մասնաճյուղերում իրականացվել են 69 դպրոցի և 52 ՆՈւՀ-երի տնօրենների վերապատրաստման դասընթացներ:

2010 թվականին՝ «Աջակցություն պետական բյուջեին» Եվրոմիության ծրագրով նախատեսվել էր 122400,0 հազ դրամի շինվերանորոգման աշխատանքներ իրականացնել «Սյունիքի տարածաշրջանային պետական քոլեջ» ՊՈԱԿ-ում, սակայն ֆինանսական միջոցների սղության պատճառով աշխատանքները հետաձգվել էին: Ծրագրի առաջին փուլի աշխատանքները վերսկսվել են 2011 թվականի մայիս ամսից և կընթանա մինչև 2011 թվականի սեպտեմբերը: Աշխատանքները կրում են շարունակական բնույթ:

«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին մարզի 25 համայնքների ուսուցիչների, աշակերտների և ծնողների համար կազմակերպվել է դասընթացներ՝ առողջ ապրելակերպի և հիվանդությունների կանխարգելման, նույն համայնքների դպրոցների ուսուցիչների համար՝ «Սեռական դաստիարակություն», «Առողջ ապրելակերպ», «Ծնողավարման հմտություններ», «Վարքագծային փոփոխություններ», «Նախապատրաստվածություն աղետներին» թեմաներով: Դասավանդման համագործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցումը ներդնելու և կատարելագործելու նպատակով «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին վերը նշված 25 համայնքների նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և ուսուցիչների համար անց են կացվել ուսուցման նոր մեթոդների վերաբերյալ դասընթացների կազմակերպում: Աշակերտական խորհրդի աշխատանքների ակտիվացման և արդյունավետության բարձրացման նպատակով հիշյալ 25 համայնքների դպրոցների աշակերտական խորհուրդների անդամների հետ «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին կազմակերպվել և անց են կացվել դասընթացներ: Վերոնշյալ 3 ծրագրերի ներդրման ֆինանսական արժեքը 2011 թվականի 1-ին կիսամյակի համար կազմել է 1096.2 հազ դրամ: Ծրագրերն իրականացվել են ամբողջովին: Բնապահպանական ճամբարի կազմակերպում 22 դպրոցականների համար /886.0 հազ դրամ/:

Հատուկ կրթության և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ուսուցման առավել նպաստավոր պայմանների ստեղծման նպատակով «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին մարզի 3 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում իրականացվել է ներառական կրթության

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

արմատավորում, երեխաների ֆիզիկական կարիքի համապատասխան շինարարական (թեքահարթակների, սանհանգույցների համապատասխանեցման) որոշ աշխատանքների իրականացում, ԿԱԻ Գորիսի մասնաճյուղի միջոցով դասընթացների կազմակերպման ապահովում: Իրականացված ծրագրերի ֆինանսական արժեքը 175.5 հազ դրամ:

Նախադպրոցական հաստատությունների կենցաղային պայմանների բարելավման նպատակով «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին 11 նախակրթարաններում տեղադրվել է ջրի ֆիլտրեր / 680.0 հազ դրամ/: Ագարակ գյուղի խաղահրապարակում և Սյունիք համայնքի մանկապարտեզում խաղասարքերի տեղադրում /2300.0 հազ դրամ/

Կահույքի և սարքավորումների տրամադրում Կապանի, Մեղրիի և Ագարակի կիրակնօրյա դպրոցներին: Աշխատանքներն իրականացվել են ամբողջովին /500.0 հազ դրամ/:

Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում բարեկարգման ծրագրերի, շինարարական վերանորոգման աշխատանքների իրականացման, աշակերտների նախաձեռնությամբ կատարված ծրագրերի, դիտողական պարագաների տրամադրման, համակարգիչների նվիրաբերման ծրագրերի ֆինանսական ներդնումը կազմել է 17631.8 հազ դրամ: Ծրագրերն իրականացվել են ամբողջովին:

Աղյուսակ 1 Կրթության ոլորտի 2011թ. արդյունքային ցուցանիշները

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	Փաստացի
Բարձրացնել կրթական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը Սյունիքի մարզում	1. Համախառն ընդգրկվածությունը հիմնական դպրոցում	99.5%	99.5%
	2. Աշակերտ - ուսուցիչ հարաբերակցությունը՝ հանրակրթության բնագավառում	7:1	7:1
	3. Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների թիվը	34	34
	4. 3-6 տարեկան երեխաների նախադպրոցական հաստատություններում ընդգրկվածության տեսակարար կշիռը այդ տարիքի երեխաների ընդհանուր թվում	46%	66.23%
	5. Հանրակրթական ծառայությունների որակից աշակերտների և ծնողների		

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	բավարարվածության աստիճան	85%	93%
	6. ԲՈՒՀ ընդունված դպրոցի շրջանավարտների տեսակարար կշիռը տվյալ տարվա շրջանավարտների ընդհանուր թվաքանակի մեջ	39%	62.7%
Դպրոցների մարզադահլիճների և խաղահրապարակների վերանորոգում, մարզագույքով և տեխնիկական պարագաներով հագեցում	Բարեկարգված մարզադահլիճներ և խաղահրապարակներ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը	9.2 %	9.2 %
Ջեռուցման լրկալ համակարգի ներդրում	Ջեռուցման լրկալ համակարգ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը Ջեռուցման լրկալ համակարգ ունեցող դպրոցներում սովորող աշակերտների թիվը	30.8% 10681 աշակերտ	30.8% 10925 աշակերտ
Համակարգչային դասասենյակների ստեղծում, համալրում և ինտերնետ կապով ապահովում)	Համակարգչային դասասենյակներ ունեցող դպրոցների թիվը Ինտերնետ կապով ապահովված դպրոցների թիվը	102 60	102 75
Ուսուցիչների մասնագիտական վերապատրաստման դասընթացների պարբերաբար կազմակերպում, կրթության օրենսդրության մասին իրազեկում	Որակավորման բարձրացման, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած ուսուցիչների թիվ Համակարգչին տիրապետող ուսուցիչների թիվ	1800 1120	1524 1170
Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում ուսուցիչ-աշակերտ-ծնող կապը ամրապնդելու նպատակով	Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	90.99	176.2
Դասավանդման համագործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցում	Մարզի 24 համայնքի նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և		

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	ուսուցիչների համար ուսուցման նոր մեթոդների վերաբերյալ դասընթացների կազմակերպում և անցկացում /հազ դրամ/	785.6	785.6
Ուսուցիչների պարտադիր ատեստավորման կազմակերպում «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան	Նախապատրաստական աշխատանքների իրականացում ատեստավորման 1-ին փուլի մասնակից ուսուցիչների համար	20%	20%
Աշակերտական խորհուրդների անդամների համար դասընթացների կազմակերպում	Մարզի 24 համայնքների դպրոցների աշակերտական խորհուրդի անդամների հետ դասընթացների կազմակերպում և անցկացում, աջակցություն նույն համակազմին առնվազն 2 ծրագրերի նախաձեռնության համար /հազ դրամ/	4350.0	4350.0
Սոցիալապես անապահով, ծնողազուրկ, բազմազավակ ընտանիքների երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում	Մանկական առողջարարական ճամբարներում ամառային հանգստի կազմակերպում/հազ դրամ/	11920.0	11920.0
Հատուկ կրթության և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ուսուցման նպաստավոր պայմանների ստեղծում, դասընթացների կազմակերպում	Մարզի 2 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում ներառական կրթության զարգացում, թեքահարթակների կառուցում, շինարարական աշխատանքների իրականացում/հազ դրամ/	7223.412	7223.412
Նախադպրոցական հաստատությունների ուսումնայնության բազայի թարմացում	Մարզի 2 գյուղական համայնքների ՆՈՒՀ-երին կառուցելների տրամադրում, գույքի և դիտակտիկ նյութերի ապահովում /հազ դրամ/	3890.5	3890.5
Կիրակնօրյա դպրոցի հիմնադրում և աջակցություն	Կապանի, Մեղրիի և Ագարակի կիրակնօրյա դպրոցներին աջակցություն /հազ դրամ/	3918.0	500.0
Հանրակրթական ուսումնական	Դավիթ Բեկի միջնակարգ դպրոցի ջրագծի և		

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

հաստատություններում բարեկարգման ծրագրերի, շինարարական վերանորոգման աշխատանքների իրականացում, աշակերտների նախաձեռնությամբ իրականացված ծրագրեր, դիտողական պարագաների տրամադրում, համակարգիչների նվիրաբերում, դպրոցների աջակցության ծրագրերի իրագործում	միջոցառումների սրահի, Կապանի թիվ 10 միջնակարգ դպրոցի մարզադահլիճի վերանորոգում, Գեղի միջնակարգ դպրոցի մարզադաշտի բարեկարգում, Կապանի 6 դպրոցներին համակարգիչների նվիրաբերում, Կապանի դպրոցներին դիտողական պարագաների տրամադրում, Կապանի 8 դպրոցներում աշակերտների նախաձեռնությամբ ծրագրերի իրականացում, Սիսիանի թիվ 2 և թիվ 5 միջնակարգ դպրոցներին աջակցության ծրագրի կատարում/հազ դրամ/	18158.2	17631.8	
--	--	---------	---------	--

4.1.3 Խնդիրները

Չնայած ՀՀ կառավարության կողմից ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներին և ձեռքբերումներին, ուսման որակ և մատչելիություն ապահովելու համար դեռևս դանդաղ է ընթանում դպրոցի նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման և հագեցվածության գործընթացը, մասնավորապես՝ գյուղական դպրոցների լաբորատոր սարքավորումներով, որակյալ ինտերնետ կապով, կոշտ գույքով ապահովվածությունը:

Դպրոցականների ամառային հանգստի լիարժեք և արդյունավետ կազմակերպման համար խիստ նպատակահարմար է օգտագործել մարզի յուրահատուկ բնակլիմայական և ռեկրեացիոն ռեսուրսները՝ շեշտը հիմնականում դնելով վրանային ճամբարների ստեղծմանը:

Հաշվի առնելով ՀՀ Սյունիքի մարզի աշխարհագրական դիրքը և ստրատեգիական նշանակությունը, դպրոցների ուսումնական զենքի զետեղարանների (պահասենյակների) <<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը վերջնական ավարտին հասցնելու նպատակով մարզի ևս 10 դպրոցների հատկացվել են Կալաշնիկով տիպի ինքնաձիգ ուսումնական զենքեր, ԳՊ – 5 տեսակի՝ 4000 և ՊԴՖ տեսակի՝ 1330 հակազագեր:

4.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Ոլորտի առջև կանգնած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է լուրջ ֆինանսական միջոցներ:

ԿՏԱԿ-ի կողմից նախատեսվել էր 2011 թվականի 1-ին կիսամյակի մարզի 20-ից ավելի դպրոցների համար ապահովել ինտերնետային կապ, սակայն ինտերնետ կապի ընդլայնման ծրագիրը ֆինանսական միջոցների սղության պատճառով հետաձգվել է:

Մարզի ինտերնետ կապով չապահովված հանրակրթական ուսումնական հաստատությունները 2012 թվականի ընթացքում կմիանան համացանցին:

Դպրոցների ուսումնական զենքի զետեղարանների (պահասենյակների) <<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը գտնվում է ավարտման փուլում: Այն ավարտին հասցնելու համար պահանջում է ֆինանսական ներդրումներ, որն անհրաժեշտ է իրականացնել բացառապես ՀՀ պետական բյուջեի հաշվին:

Ոլորտում որպես հիմնախնդիրներ են մնում հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների հիմնանորոգման և նյութատեխնիկական բազայի նորացման ու արդիականացման խնդիրները:

Ժամանակն է պետական կրթական առանձին քաղաքականություն իրականացնել գյուղական դպրոցի նկատմամբ, հնարավորություն ստեղծել լուծելու այն կարևորագույն, առաջնահերթ խնդիրները, որոնք տեղերում խոչընդոտում են այդ դպրոցների գործունեության բարելավման գործընթացը: Ժողովրդագրական բացասական միտումների հետ կապված բավականին լուրջ հիմնախնդիր է դարձել մարզի սահմանամերձ, լեռնային սակավաթիվ բնակչությամբ համայնքներում գյուղական դպրոցի պահպանության խնդիրը: Առկա միտումների պահպանման դեպքում առանձին համայնքներ կկանգնեն դպրոցների փակման վտանգի առջև, ինչն իր հերթին զգալի բացասական ազդեցություն կունենա գյուղապահպանության խնդրին:

4.2. ՄՇԱԿՈՒՅԹ, ՍՊՈՐՏ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԵՐ

4.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2011 թվականին մշակույթի և սպորտի բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը նպատակաուղղվել է մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մշակույթի դերի բարձրացմանը, պետական, ազգային և այլ տոների, ազգային ծեսերի ու ծիսակարարությունների վերականգնմանն ու տարածմանը, մշակութային ժառանգության պահպանությանը, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանը, երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը:

2011թ առաջին կիսամյակի ընթացքում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպվել և իրականացվել են ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հորելյաններ, տարելիցներ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ, գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

4.2.2 Իրականացման առաջընթացը

Մարզական և մշակութային միջոցառումների իրականացման նպատակով 2011թ. պետական բյուջեով նախատեսված 7,171 մլն դրամ գումարից առաջին կիսամյակում կատարվել է 2.7 մլն դրամի ծախս: <<Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ>> ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին մարզի մի շարք համայնքներում հիմնվել են խաղահրապարակներ, մարզահրապարակներ, տեղադրվել խաղասարքեր, կառուցվել հանգստի գոտիներ, իրականացնելով շուրջ 29.05 մլն դրամի աշխատանք, <<Սուրբ Ծննդյան և Սուրբ Զատիկի>> տոների կազմակերպման համար ներդրվել է 3.85 մլն դրամ:

Անհրաժեշտ աշխատանքներ են իրականացվել մարզի մշակութային և սպորտային, կրթական հաստատությունների աշխատանքների կազմակերպման, մշակութային և մարզական կառույցների վերանորոգման և համապատասխան գույքով ապահովման ուղղությամբ:

Մշակույթի ոլորտում 2011թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվել է իրականացնել 408.6 մլն դրամի աշխատանքներ:

2011թ. 1-ին կիսամյակում իրականացվել են՝ Կապանի երկրագիտական թանգարանի շենքի հիմնանորոգում – 34.0 մլն դրամ, Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում – 60.2 մլն դրամ, Գորիսի Վ. Վաղարշյանի անվան թատրոնի շենքի ջեռուցման համակարգի վերակառուցում – 30.8 մլն դրամ, Գորիսի Ա. Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի շենքի վերանորոգում – 4.25 մլն դրամ աշխատանքներ:

Աղյուսակ 2 Մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության ոլորտի 2011թ. արդյունքային ցուցանիշները.

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	Փաստացի
Մշակույթի և մարզական հաստատությունների շենքերի հիմնանորոգում և նյութատեխնիկական բազայի բարելավում	Հիմնանորոգվող մշակութային օբյեկտների թիվը Ներդրումների չափը	7 408.6 մլն դրամ	5 129.2 մլն դրամ
Մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպում	Մարզային մշակութային միջոցառումների կազմակերպում	11.02 մլն դրամ	6.55 մլն դրամ

4.2.3 Խնդիրները

Չնայած իրականացված աշխատանքներին դեռևս շարունակում է հրատապ մնալ մարզի մշակույթի և սպորտի, կրթական հաստատությունների ջեռուցման համակարգերի ներդրման, վերանորոգման և համապատասխան գույքով ապահովման հարցերը: 1-ին կիսամյակում աշխատանքներ դեռևս չեն իրականացվել Գորիսի Վ Վաղարշյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնի շենքի վերանորոգման՝ 17,58 մլն դրամ և Գորիսի Ա. Բակունցի անվան տուն թանգարանի շենքի հիմնանորոգման՝ 30.0 մլն դրամ ուղղությամբ: Աշխատանքները կմեկնարկեն 2011թ. 2-րդ կիսամյակում:

Առաջնահերթ խնդիր է հանդիսանում նաև կադրերի վերապատրաստման և վերաորակավորման հարցը:

Աշխատանքներ են տարվել մշակույթի բնագավառի աշխատողների վերապատրաստման և վերաորակավորման ուղղությամբ համապատասխան փաստաթղթեր ներկայացնելով ՀՀ մշակույթի նախարարություն:

4.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Հաշվետու ժամանակահատվածում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպված մշակութային և սպորտային միջոցառումները էական ազդեցություն են թողել մարզի բնակչության գեղագիտական դաստիարակության, ազատ ժամանցի կազմակերպման, մատաղ սերնդի հոգևոր դաստիարակության վրա:

2011 թվականի ընթացքում կարևորվում է կազմակերպվող միջոցառումներին բնակչության ակտիվ մասնակցությունը, մասսայական մշակութային և սպորտային

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

միջոցառումների կազմակերպումը և հոգևոր մշակութային կրթության ուղղությամբ աշխատանքների ակտիվացումը:

4.3. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

4.3.1 Քաղակականության վերլուծություն

ՄԶԾ-ի առողջապահության ոլորտի գերակա խնդիր է սահմանվել բժշկության արդյունավետության բարձրացումը:

ՄԶԾ-ում առողջապահության բնագավառի արտացոլված գերակայությունները ներառում են՝ արտահիվանդանոցային և հիվանդանոցային բժշկական օգնության որակի բարելավում, մարզի տարածքում նորագույն տեխնոլոգիաների ներդրում, բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում:

Իրագործելով ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը և ծրագրով նախատեսված միջոցառումները ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը ուշադրություն է դարձրել՝ մարզի առողջության առաջնային պահպանման օղակի որակի և մատչելիության բարձրացմանը՝ մարզի բնակչությանը հնարավորինս առավել չափով ընդգրելով ընտանեկան բժշկության ինստիտուտի գոռձառույթների մեջ, գյուղական և քաղաքային բնակչության համաչափ ընդգրկվածությունը նեղ մասնագիտական արտահիվանդանոցային բուժօգնության մեջ, անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության բարձրացմանը, լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և հասանելիության համաչափությանը մարզի ամբողջ բնակչության համար:

Ամբողջությամբ իրագործելով ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը և 2011թ. ծրագրով նախատեսված միջոցառումները՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը ուշադրություն է դարձրել մարզի տարածաշրջաններում գործող առողջապահական կառույցների համաչափ զարգացմանը, բնագավառում ֆինանսական միջոցների արդյունավետ օգտագործմանը, առողջության առաջնային պահպանման, մոր և մանկան առողջության, ծննդօգնության որակի ու մատչելիության բարձրացմանը: Մասնավորապես, կարևորվել են՝ ընտանեկան բժշկության զարգացումը, համակարգի ֆինանսավորման նոր մեխանիզմների ներդրմանն ուղղված միջոցառումները, գյուղական բնակչության բուժօգնության բարելավումը, հիվանդանոցային համակարգում պետական միջոցների արդյունավետ օգտագործումը, մոր և մանկան առողջության պահպանման, վերարտադրողական առողջության բարելավումը, ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ի, բրուցելյոզի, տարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելումը և ձեռնարկվել են այդ ուղղությամբ մշակված համապատասխան միջոցառումներ՝ ուշադրություն դարձնելով մարզային յուրահատկություններին:

2011 թվականին մեկնարկել է շտապ օգնության և մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության արդիականացումը՝ ներ են դրվել այդ ծառայությունների ֆինանսավորման նոր մեխանիզմներ, շտապ օգնության ծառայության ավտոպարկը հագեցվել է ժամանակակից տրանսպորտային միջոցներով: Անհետաձգելի հիվանդանոցային բուժօգնության գծով համավճարի ներդրման գործընթացը թույլ է տվել բժշկական կենտրոններին կյանքի կոչել բուժանձնակազմի վարձատրման նոր /բոնուսային/ սկզբունքը, ինչը կնպաստի ուղղված ստվերային երկույթների և կոռուպցիոն ռիսկերի բացառմանը:

Հաշվի առնելով մարզի առողջապահության ոլորտի ներկա իրավիճակը, մարզում բնակչության առողջական վիճակի բարելավման համար զարգացման գերակա նպատակ է համարվել բուժօժանայությունների որակի և մատչելիության բարձրացումը: Այս նպատակի իրագործման ռազմավարությունը կայացել է նախ՝ բժշկական արդյունավետության բարձր մակարդակի հասնելու մեջ, որը ներառում է առողջության առաջնային պահպանման ծառայությունների բարելավում, արտահիվանդանոցային, հիվանդանոցային մասնագիտական բուժօգնության որակի և մատչելիության բարձրացում և՛ առաջնային և երկրորդային մասնագիտական բուժօգնություն ցուցաբերող հաստատությունների նյութատեխնիկական և կադրային ռեսուրսների բարելավում, ինչպես նաև համակարգի կառավարման բարելավմանն ուղղված բարեփոխումները:

Պետության կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնության և սպասարկման շրջանակներում առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման ծավալը հիվանդանոցային բուժօգնության գծով կազմել է 312.82 մլն. դրամ, արտահիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով՝ 383.08 մլն. դրամ: ՄՁԾ-ի կարևորագույն ռազմավարական նպատակներից են նաև բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավմանն ուղղված միջոցառումները

ՀՀ առողջապահության նախարարության ԾԻԳ-ի կողմից վարկային ծրագրի շրջանակներում մեկնարկել են «Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ 2007 թվականի օպտիմալացման ծրագրով նախատեսված թերապևտիկ մասնաշենքի, «Քաջարանի ԲԿ» ՓԲԸ պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերակառուցման և «Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր մասնաշենքի նախագծային աշխատանքները, ավարտին է մոտենում «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի միջոցներով մանկական մասնաշենքի հիմնանորոգումը:

Իրականացվել են նաև մի շարք կրթական միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված միջոցներով՝

- «Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի» նպատակային ծրագրի շրջանակներում շարունակվել է ԱԱՊ ոլորտում գործող բժիշկների և բուժքույրերի կրթումը

- ՀՀ առողջապահության նախարարության ԾԻԳ-ի կողմից «Շտապ օգնության արդիականացում» և «Մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության բարելավում» վարկային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվել է նշված օղակներում աշխատող անձնակազմի շարունակական կրթումը:

2011թ. 4 բժիշկներ կլինիկական օրդինատուրայի միջոցով իրենց կրթությունն են ավարտում տարբեր մասնագիտությունների գծով ՀՀ Սյունիքի մարզի տարբեր բուժհաստատություններում աշխատանքի անցնելու պայմանով:

4.3.2 Իրականացման առաջընթացը

2011թ. 1-ին կիսամյակում իրականացված միջոցառումները հետևյալն են. Արտահիվանդանոցային բուժօգնության գծով.

1. Բարելավվել է ԱԱՊ ոլորտի որակը՝ բարձրացել է ընտանեկան բժշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող, սկրինինգային ծրագրերի մեջ ընդգրկված բնակչության տեսակարար կշիռը, ավելացել է նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածությունը, շտկվել են նախկինում տեղ գտաց իմունոկանխարգելման գործընթացի բացթողունները, 100% ապահովվել է առողջ երեխայի վարման ծավալը, ապահովվել է ՄՀԻՎ 100%-ով:
2. ԱԱՊ իրականացնող բուժհաստատություններում հաջողությամբ մեկնարկեց Միդաս-3 ծրագիրը, ինչը կնպաստի ԱԱՊ ոլորտում որակի ցուցանիշների բարելավմանը:
3. Բարձրացել է դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական արտահիվանդանոցային բուժօգնության որակն ու մատչելիությունը՝ աճել է ներգատաբանական, ուռուցքաբանական, սրտաբանական հիվանդությունների վաղ հայտանաբերված դեպքերի տեսակարար կշիռը, գյուղական ազգաբնակչության մասնագիտական բուժօգնության սպասարկման ընդգրկվածությունը, բարձրացել է հղիների վաղ ընդգրկումը նախածննդյան հսկողության մեջ:
4. Նվազել է անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովվող ազգաբնակչության շրջանում մերժված դեպքերի թիվը:
5. Բարձրացել է գյուղական համայնքներում արտագնա լաբորատոր-ախտորոշիչ այցելությունների թիվը:
6. Հաջողությամբ ներ է գրվել երեխայի առողջության պետական հավաստագիրը և երեխայի առողջության անձնագիրը:

Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով.

1. Իրականացվել է մոր և մանկան առողջության ծառայությունների բարելավում, որի արդյունքում բացառվել է տվյալ ժամանակահատվածում մայրական մահածությունը, վեր են լուծվել պերինատալ մահացության բոլոր դեպքերը, ուսումնասիրվել են պատճառները և մշակվել է վերջինիս նվազեցմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիր:
2. Հաջողությամբ ներ է դրվել հիվանդանոցային մանկակն ծառայության ֆինանսավորման նոր /բոնուսային սկզբունքով/ մեխանիզմը:
3. Բարելավվել են հիվանդանոցային բուժօգնության որակի ցուցանիշները՝ հաջողությամբ ներ է դրվել համավճարի սկզբունքը, ինչը նպաստել է համակարգում ստվերային երևույթների և կոռուպցիոն ռիսկերի նվազեցմանը, նկատվում է մահաբերության ցուցանիշի նվազեցում, պլանային վիրաբուժության ակտիվության բարձրացում, ցածր են կլինիկական և ախտաբանաանատոմիական ախտորոշումների չհամընկման դեպքերը:

Մարզում շտապ օգնության ծառայության բարելավման գծով.

1. ՀԲ վարկային ծրագրի շրջանակներում ՀՀ Սյունիքի մարզի շտապ բժշկական օգնության ցառայություն ցուցաբերող բժշկական կենտրոնները հազեցվել են ժամանակակից սանիտարական տրանսպորտային միջոցներով:
2. Իրականացվել է բուժանձնակազմի մասնագիտական կրթում :

Բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավման գծով.

1. Շարունակվում է բուժհաստատությունների շենքային պայմանների բարելավումը՝ ավարտին է մոտենում «Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ մանկական մասնաշենքերի հիմնանորոգման աշխատանքները «Հայաստան Համահայկական հիմնադրամի» միջոցներով, մեկնարկել են ՀԲ վարկային ծրագրի շրջանակներում իրականացվող «Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ թերապևտիկ և «Քաջարանի ԲԿ» ՓԲԸ պոլիկլինիկական մասնաշենքերի հիմնանորոգման և «Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր մասնաշենքի նախագծային աշխատանքները:

2. Մարզի բոլոր ԲԿ, շտապ բժշկական օգնության ծառայության արդիականացման շրջանակներում, հագեցվել են ժամանակակից սանիտարական տրանսպորտային միջոցներով:

3. Շարունակվում է մարզի բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավումը՝ ՀԲ կողմից իրականացվող ծրագրի շրջանակներում «ընտանեկան բժիշկ» մասնագիտացում են ստանում մարզի ԱԱՊ ոլորտում աշխատող 2 բժշկներ, իսկ նույն ծրագրի շրջանակներում «ընտանեկան և համայնքային բուժքույր» մասնագիտացում 5 բուժքույրեր: Պետական պատվերի շրջանակներում կլինիկական օրդինատուրայի միջոցով ՀՀ Սյունիքի մարզի համար 2011 թ. մասնագիտացում կստանան 4 բժշկներ: ՀՀ առողջապահության նախարարության և ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի համագործակցության արդյունքում ժամանակավոր մարզ է գործուղվել վիրաբուժ, մանկաբարձ-գինեկոլոգ, անեստեզիոլոգ: ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի ինտերնետային կայքում տեղադրվել է բժիշկ-մասնագետների թափուր հաստիքների բազան:

Աղյուսակ 3 Առողջապահության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Արդյունքային ցուցանիշներ	Թիրախ	Փաստացի
Ռազմավարական նպատակ 1 Բժշկական արդյունավետություն բարձրացում			
Ծրագիր 1 Արտահիվանդանոցային բ.օգ. որակի բարելավում 1.1 Մարզում առողջության առաջնային պահպանման որակի և մատչելիության բարձրացում՝ ամբողջ մարզի տարածքում ընտանեկան բժշկի ինստիտուտի	<ul style="list-style-type: none"> • Ընտանեկան բժիշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող բնակչության տ»սակարար կշիռը • ազգային օրացույցին համապատասխան՝ ըստ տարիքային խմբերի, ազգաբնակչության 	75-80%	75%
		92-95%	93%

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

կայացում	<p>ընդգրկվածությունը պատվաստումներում</p> <ul style="list-style-type: none"> • սկրինինգային ծրագրերի՝ /զարկ»րակային ճնշման չափում, կրծքագեղձի, արգանդի վզիկի, • շականակագեղձի/ ազգաբնակչության ընդգրկվածությունն ըստ տարիքի • առողջ երեխային վարման ծավալի ապահովում • ՄՀԻՎ ապահովում ամբուլատոր պայմաններում • նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածություն • Ընտանեկան բժշկի կողմից առողջ ապրելակերպի քարոզչություն 	<p>80-90%</p> <p>100%</p> <p>100%</p> <p>90%</p> <p>100%</p>	<p>83%</p> <p>100%</p> <p>100%</p> <p>90%</p> <p>100%</p>
<p>1. 2 Արտահիվանդանոցային դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական բուժօգնության որակի և մատչելիության բարձրացում /էնդոկրինոլոգիական, ինֆեկցիոն, հոգեբուժական, սրտաբանական, տուբերկուլյոզային, մաշկավեներաբանական, արյունաբանական, մանկաբարձգինեկոլոգիական/ ամբողջովին ընդգրկելով մարզի տարածքի գյուղական և քաղաքային համայնքներում բնակվող ազգաբնակչությանը</p>	<p>ա/էնդոկրինոլոգիական ծառայության գծով՝ կոմատոզ վիճակով հոսպիտալիզացիայի ցուցանիշի նվազում դիաբետոզ հաշվառված հիվանդների առաջնակի հաշմանդամության մակարդակի իջեցում բ/գյուղկոմետրիայի կատարման մակարդակի ապահովում գ/ուռուցքաբանական՝ վաղ հայտնաբերված հիվանդների թիվը ընդհանուրի մեջ /գյուղերում և քաղաքներում դիսպանսերային սպասարկման մեջ ընդգրկված ազգաբնակչության հավասար տեսակարար կշիռ</p>	<p>K=0</p> <p>10%</p> <p>100%</p> <p>60%</p> <p>11,65%</p>	<p>K=0</p> <p>18%</p> <p>100%</p> <p>53%</p> <p>6,5%/16,8%</p>
<p>1. 3 Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության</p>	<p>- անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովվող ազգաբնակչության</p>	<p>0</p>	<p>0</p>

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

բարձրացում	շրջանում մերժված դեպքերի նվազում		
1.4 Լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և մատչելիության բարձրացում մարզի ամբողջ ազգաբնակչության համար	ա/ ախտորոշիչ մասնագետների համատեղելիության գործակիցը դարձնել բ/ գյուղական համայնքներում արտագնա ախտորոշիչ այցելությունների հաճախականության բարձրացում	0 2	0 1.5
Առաջնահերթ միջոցառումներ Արտահիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում	Ծրագրի հրականացման համար կապահանջվի 700.0 մլն. դրամ	383.08 մլն դրամ	373.07 մլն դրամ
Ծրագիր 2 Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավում 2.1. մոր և մանկան առողջության պահպանման ծառայությունների բարելավում	ա/ պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազում բ/ մայրական մահացության բացակայություն գ/ մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության բարեփոխումների ներդրում	10 պր 0	20 պր 0
2.2 Երկրորդ մակարդակի հիվանդանոցային ծառայության որակի և մատչելիության բարելավում	ա/ հիվանդի բուժման միջին տևողության նվազում /մահճ.-օր/ բ/ պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժության համաչափ զարգացում գ/ կլինիկական և ախտաբանաանատոմիական ախտորոշումների չհամընկնելու հաճախականության նվազում դ/ օնկոլոգիական ախտորոշումով հիվանդների պարբերական	7 50%/50% 0 50%	7,8 35%/65% 0 30%

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	բուժման արդյունավետության բարձրացում /5-ամյա ապրելիության ցուցանիշի բարձրացում/		
2.3 շտապ օգնության ծառայությունների բարելավում	ա/ առավելագույն ժամկետը /30 րոպեն /կանչը ստանալուց հետ մինչև սպասարկումը գերազանցող կանչերի թվի բացառում բ/ սպասարկված մասնագիտացված կանչերի տեսակարար կշիռի բարձրավում գ/ կրկնակի կանչերի տեսակարար կշիռի նվազում	0 50%/50% 1%	0 10%/90% 1%
Առաջնահերթ միջոցառումներ Հիվանդանոց. և շտապ բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում	Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 1.2 մլդ դրամ	312.82մլն դրամ և 56.30 մլն.դրամ	324.44մլն դրամ և 56.02 մլն դրամ
Ռազմավարական նպատակ 2 Բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում			
Ծրագիր 1 Բուժ. հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում	ա/«Կապանի ԲԿ» թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցում, բ/«Քաջարանի ԲԿ» պոլիկլինիկական մասնաշենքի հիմնանորոգում գ/«Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» նոր մասնաշենքի կառուցում դ/«Կապանի ԲԿ մանկական հիվանդանոցային մասնաշենքի հիմնանորոգում»	Նախագծային աշխատանքներ Նախագծային աշխատանքներ Նախագծային աշխատանքներ Հիմնանորոգում	Մեկնարկել են Մեկնարկել են Մեկնարկել են Մոտենում է ավարտին
Առաջնահերթ միջոցառումներ շինարարական աշխատանքների նկատմամբ հսկողություն	Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 1.8 մլդ դրամ		
Ծրագիր 2	ա/ բժշկական կենտրոնների մանկական	300.00մլն. դրամ	Իրականա

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

<p>Բուժհաստատությունների լաբորատոր-ախտորոշիչ բաժանմունքների տեխնիկական ռեսուրսների բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ Բուժ. սարքավոր. ռացիոնալ տեղադրման նկատմբ. հսկող.</p>	<p>բաժանմունքների հագեցում ժամանակակից սարքավորումներով բ / նորաձնային բաաժիների հագեցում նեոնատալ սարքավորումներով գ/ շտապ օգնության ծառայության բժշկական սարքավորումներով և տրանսպորտային միջոցներով հագեցում</p> <p>Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 300.0 մլն դրամ</p>		<p>ցվել է մասնակի</p>
<p>Ծրագիր 3 Բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ Հսկողություն մասնագիտացված բժշկների մարզում աշխատանքի տեղավորման գործընթացում</p>	<p>ա/Նեղ մասնագիտակա հետդիպլոմային նպատակային կրթումԾրագրի պետական պատվերի շրջանակներում</p> <p>բ/ԱԱՊ ոլորտի բժիշկների և միջին բուժանձնակազմի շարունակական կրթում <<Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի>> ազգային ծրագրի շրջանակներում գ/ Հիվանդանոցներում աշխատող մանկաբուժների և միջին բուժանձնակազմի կրթում մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության բարելավման ծրագրի շրջանակներում դ/ Շտապ օգնության անձնակազմի վերապատրաստում արդիականացման ծրագրի շրջանակներում: Իրականացման համար կպահանջվի 50 մլն. դրամ</p>	<p>ա/ կլինիկական օրդինատուրայով մասնագիտացվա ծ 4 բժշկի տեղավորում մարզում բ / շարունակական կրթում</p> <p>գ/ շարունակական կրթում</p> <p>դ/ շարունակական կրթում</p>	<p>Ընթացքի մեջ է</p> <p>Ընթացքի մեջ է</p> <p>Ընթացքի մեջ է</p> <p>Ավարտվել է</p>

4.3.3 Խնդիրները

Բժշկական արդյունավետության բարձրացման կարևոր բաղադրիչներից մեկը դա արտահիվանդանոցային բուժօգնության բարելավումն է: Թիրախային ցուցանիշ՝ ընտանեկան բժշկի ծառայություններից օգտվող բնակչության թիվը կազմել է 75%, սակայն Կապանի ԲԿ ԱԱՊ ոլորտի բժշկների 40% աշխատում են թաղամասային սկզբունքով, այսինք՝ թերապևտներ և մանկաբույժներ են: Ընտանեկան բժշկության ինստիտուտի ամբողջովին ներդրումը մարզում չի իրականացվել առաջին հերթին Կապանի ԲԿ ԱԱՊ ոլորտի բժշկների տարիքային առանձնահատկությամբ /միջին տարիքը-60/ և մասնագիտացման դասընթացների անմատչելիության /վայրը և տևողությունը /պատճառներով:

Դեռևս դժվար է ապահովել նեղ մասնագիտական և դիսպանսերային բուժօգնության մեջ գյուղական և քաղաքային համայնքներում բնակվող բնակչության համաչափ ընդգրկվածությունը:

Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի թիրախային ցուցանիշը ապահովվել է, , սակայն այս գործընթացի որակը ապահովելու համար անհրաժեշտ է տրամադրվող դեղորայքի ցանկը վերանայել, ընդգրկելով արդի խմբերի դեղորայք:

Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավման առումով անհրաժեշտ է նվազեցնել պերինատալ մահացության և հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշները, համաչափ զարգացնել պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժությունը:

Դեռ լուծված չէ բժշկական հաստատությունների մի շարք ծառայությունների կադրային հագեցվածության խնդիրը:

4.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

1. “Կապանի ԲԿ” տեղամասային սկզբունքով աշխատող թերապևտների և մանկաբույժների համար “ընտանեկան բժշկություն” մասնագիտացման դասընթացները իրականացնել անհատական ծրագրով առանց հիմնական աշխատանքային գործընթացի ընդհատման:

2. ԱԱՊ բնագավառում իմունոկանխարգելման թիրախային ցուցանիշների ապահովման համար, ինչպես նաև մանկական հիվանդանոցային ծառայության բարեփոխումների և պերինատալ մահացության ցուցանիշների նվազեցմանն ուղղված միջոցառումների ծրագրի իրագործման արդյունքների ուսումնասիրման համար անհրաժեշտ է ստեղծել մշտադիտարկման հանձնաժողով, ընդգրկելով աշխատանքների մեջ մարզի փորձառու մասնագետներին:

3. Գյուղական ազգաբնակչության նեղ մասնագիտական բուժօգնության մատչելիության ապահովման համար անհրաժեշտ է մշակել ֆինանսավորման և մոնիտորինգի նոր մոդելներ՝ այն է ֆինանսավորումը պետք է իրականացվի նեղ մասնագիտական բուժօգնություն ցուցաբերող բուժհաստատության, իսկ մոնիտորինգը՝ ԱԱՊ տարածքային կենտրոնի միջոցով: Անհրաժեշտ է գյուղական

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

ԱԱՊԿ-ի ֆինանսավորման ծավալները հաշվարկել անհատական, հաշվի առնելով յուրաքանչյուրի առանձնահատկությունները:

4. Անվճար և արտոնյալ պայմաններում տրամադրվող դեղերի ցանկը ընդլայնելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել համագործակցություն այն համայնքների հետ, որոնք բժշկական ծրագրեր իրականացնելու համար նախատեսել են ֆինանսական միջոցներ, ինչը կնպաստի այդ միջոցների նպատակային օգտագործմանը:

5. Պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազեցման համար անհրաժեշտ է ձեռնարկել միջոցառումների ծրագիր, որի արդյունքները ենթարկել մշտադիտարկման:

6. Անհրաժեշտ է իրականացնել արդի կադրային քաղաքականություն՝ այն է պետական պատվերի շրջանակներում շտապ օգնության, նեոնատալ, մանկական ծառայությունների գծով իրականացնել նպատակային մասնագիտացում: Մարզի բժշկական կադրային հագեցվածությանն ուղղված միջոցառումները պետք է ունենան շարունակական բնույթ:

4.4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

4.4.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2011թ. մարզի զարգացման գերակա նպատակներից է սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացումը: Այն կարող է իրագործվել սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացման, սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության միջոցառումների ընդլայնման, այդ կապակցության սոցիալական ծառայություններ մատուցող պետական և ոչ պետական կառույցների համագործակցության, սոցիալական ծառայություններ մատուցող կադրերի շարունակական վերապատրաստման, սոցիալական ծառայության գործակալությունների նյութատեխնիկական բազայի բարելավման, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունների համակարգի կառավարման բարելավման միջոցով:

Զբաղվածության ինչպես ակտիվ, այնպես էլ պասիվ քաղաքականության նպատակը գործազուրկների սոցիալական ապահովությունն է: Եթե պասիվ քաղաքականությունն ենթադրում է գործազրկության նպաստների հատկացում, ապա ակտիվ քաղաքականության միջոցով փորձ է կատարվում հավասարակշռել աշխատանքի առաջարկը և պահանջարկը: Շուկայական տնտեսության պայմաններում աշխատաշուկայի քաղաքականությունը սոցիալական քաղաքականության կարևոր մաս է կազմում: Մարզում կապիտալի պակասի և ներդրումների ցածր մակարդակի արդյունք հանդիսացող գործազրկության պայմաններում տարբեր ոլորտների միասնական քաղաքականության իրականացմամբ է պայմանավորված զբաղվածության հիմնախնդիրների լուծման արդյունավետության բարձրացումը և գործազրկության նվազեցումը:

Հաշմանդամներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է հաշմանդամների վերականգնման և պրոթեզաօրթոպեդիկ օգնության ու ծառայությունների մատուցման կազմակերպման բարելավմանը, որը կնպաստի հասարակության մեջ նրանց ինտեգրմանը: Վերականգնման արդյունքում նրանք հնարավորություն ունեն աշխատելու՝ մասամբ հոգալու իրենց, ինչպես նաև՝ իրենց ընտանիքի սոցիալական խնդիրները, որն այսօր մեր երկրի սոցիալական քաղաքականության և աղքատության հաղթահարման ծրագրի, ինչպես նաև «Հայաստանի Հանրապետությունում հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի և «Հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության 2006-2015 թթ. ռազմավարության» պահանջներից է:

Մարզի համար սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության բնագավառում կարևորվում է սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների ընդլայնումը:

Նշված միջոցառումների իրականացման համար ակնկալվում է պետության և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը:

4.4.2 Իրականացման առաջընթացը

Տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումներից որոշակի աշխատանքներ է իրականացվել <<Վարձատրվող հասարակական աշխատանքներ>> ծրագրերի իրագործման ուղղությամբ:

Ծրագրերի իրականացման համար ՀՀ կառավարությունը մարզին հատկացրել էր 61.1 մլն դրամ: Հաստատվել էր ՀՀ Սյունիքի մարզի պատվիրատուների կողմից <<Վարձատրվող հասարակական աշխատանքներ>> ծրագրերով ՀՀ Սյունիքի մարզի համայնքներին հատկացված ֆինանսական միջոցների բաշխման ցանկը և իրականացվող աշխատանքների ժամանակացույցը: Գումարը տրվել էր մարզի 52 համայնքների, որոնք ծրագրեր պետք է իրականացնեին մարտ – հոկտեմբեր ամիսների ընթացքում: Նշված ծրագրերի իրականացման միջոցով հնարավոր կլիներ բարձրացնել զբաղվածության արդյունավետությունը, մեծացնել գործազուրկների համար աշխատանք ունենալու հնարավորությունները, սակայն վերոհիշյալ ծրագրերից իրականացվել է միայն 15 ծրագիր՝ 9.73 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով, քանի որ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի 24 մայիսի 2011թ. N43-Ա/11 հրամանով ուժը կորցրած է ճանաչվել 2011թ. հունվարի 25-ի <<<< 2011թ պետական բյուջեի <<Վարձատրվող հասարակական աշխատանքներ>> ծախսային ծրագրերով նախատեսված միջոցների բաշխումն ըստ ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի հաստատելու մասին>> ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի N2-Ա/11 հրամանը:

Խոցելի ընտանիքներին աջակցության ոլորտում մարզում շարունակվել է անապահով խավի անվճար սննդապահովման ծրագրի իրականացումը: <<Առաքելություն Հայաստան>> հասարակական բարեգործական կազմակերպության ֆինանսավորմամբ մարզում գործում է 3 բարեգործական ճաշարան, որտեղ 505 հոգի օրական մեկ անգամ ստանում են տաք սնունդ:

Տարեցներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է տարեցների սոցիալական սպասարկման և խնամքի ծառայությունների տրամադրմանը: Վերջին տարիներին այս բնագավառում պետության կողմից իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է տարեցների, և հատկապես միայնակ և հաշմանդամ տարեցների կյանքի պայմանների բարելավմանը: Արժվանիկ գյուղում գտնվող տարեցների սպասարկման կենտրոնում խնամվում են 10 շահառուներ:

Հաշմանդամներին հասարակության մեջ ինտեգրման գործընթացը ապահովելու համար մարզային հանձնաժողովի կողմից ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն է ներկայացվել հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ ծրագրային առաջարկներ, որոնց մի մասը ընդգրկվել է 2011թ. տարեկան ծրագրում:

Սոցիալական սպասարկման համակարգի կառավարման բնագավառը կատարելագործելու նպատակով մարզի 4 սոցիալական ծառայությունների տարածքային գործակալություններ ստացել են ինտերնետ կապից օգտվելու հնարավորություն:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Սոցիալական ծառայությունների և ծրագրերի վերաբերյալ հասարակության իրազեկման ոլորտում սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի և դրանցում ընդգրկվելու չափանիշների վերաբերյալ 2011թ. 1-ին կիսամյակի ընթացքում հեռարձակվել է 7 հեռուստահաղորդում, որոնք նվիրված են եղել պետական նպաստների, զբաղվածության, ինչպես նաև ՀՊ վետերանների նախկին ԽՍՀՄ խնայքանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993թ. հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման տրամադրման գործընթացներին:

01.07.2011թ. դրությամբ ավանդների փոխհատուցում է տրամադրվել 2455 նպաստառու ընտանիքների՝ շուրջ 344.1 մլն. դրամ գումարով: 2011թ. վեց ամիսներին ավանդների փոխհատուցում է տրամադրվել 184 նպաստառու ընտանիքների՝ շուրջ 27 մլն. դրամ գումարով: Ընթացքի մեջ են ՀԽՍՀ խնայքանկում ներդրված ավանդների փոխհատուցման աշխատանքները:

Մարզի գերակա խնդիրներից մեկը մնում է սոցիալապես անապահով խավի բնակարանային ապահովության խնդիրը, որի ուղղությամբ Սյունիքի մարզում արդեն իսկ սկսվել և հաջողությամբ ավարտվել է «Սոցիալական տուն աջակից պայմաններով» ծրագրի պիլոտային փուլը և հիմք դրվել ծրագրի հիմնական փուլի իրականացման համար: Պիլոտային փուլով լուծվել է 14 սոցիալապես անապահով անօթևան ընտանիքների բնակարանային խնդիրը:

Շվեցարական համագործակցության և զարգացման գործակալության հետ համատեղ 2011թվականին շարունակվում է ծրագրի հիմնական «Գորիս-2» փուլը, սկսվել է 22 բնակարանանոց շենքի կառուցումը:

«Սոցիալական բնակարաններ» հիմնադրամի միջոցով, հոլանդական Դիխտ կազմակերպության աջակցությամբ նախապատրաստական աշխատանքներ են սկսել մարզի տարածքում մատչելի վարձավճարներով բնակարանային շինարարություն սկսելու ուղղությամբ, ինչը նույնպես կխթանի սոցիալապես անապահով խավին բնակարանային ապահովության խնդրի լուծմանը:

Ստորև ներկայացվում է իրականացված միջոցառումների արդյունքային ցուցանիշները:

Աղյուսակ 4 Սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության ոլորտի 2011թ. արդյունքային ցուցանիշները.

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
1. Ոլորտային նպատակ՝ Բարձրացնել սոցիալական ծառայությունների մատչելիությունը և	1. Սոցիալական ծառայությունների հասցեականությունից սոցիալապես խոցելի բնակչության բավարարվածության	65%	65%

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
որակը մարզում	աստիճան 2. Ծառայության որակից սոցիալապես խոցելի խմբերի բավարարվածության աստիճան 3. Աշխատանքի տեղավորված գործազուրկներ	 65% 500	 65% 327
2.Բնակչության սոցիալական ծառայությունների ընդլայնում,որը կնպաստի խոցելի խմբերի համար մատուցվող ծառայությունների բազմազանությանը			
2.1 Խնամողների վերապատրաստում հաշմանդամների, ծերերի խնամքը, այդ թվում տնային խնամք իրականացնելու համար	Մարզում խնամողների մասնագիտական վերապատրաստում անցած կամավորների թիվը	15	9
2.2 Սոցիալապես անապահով ընտանիքների անդամների սննդապահովում	Հումանիտար ճաշարանների կողմից սպասարկվող բնակչության թվաքանակը	450	505
2.3 Ծերերի խնամքի ծառայությունների	Բացի պետական տրանսֆերտներից խնամքի ծառայություններից օգտվող		

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
իրականացում	ծերերի թիվը	11	10
2.4 Հաշմանդամներին վերականգնողական, պրոտեզաօրթոպետ պարագաներով և տեխնիկական այլ միջոցներով ապահովում	Վերականգնողական և տեխնիկական անհրաժեշտ այլ միջոցներ ստացած հաշմանդամների թիվը	350	335
2.5 Տարբեր սպորտային միջոցառումներ մարզային մաշտաբով և պարաօլիմպիկ խաղերի անցկացում մարզում	Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը	60	41
2.6 Հաշմանդամների համար շրջակա միջավայրի մատչելիության ապահովումը	Քաղաքային համայնքներում թեք հարթակների կառուցում		
2.7 Հաշմանդամների համար առողջարանների ուղեգրերի ձեռք բերում	Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը	80	60
2.8 Գործազուրկների համար մասնագիտական վերապատրաստման միջոցառումների կազմակերպում	Մասնագիտական ուսուցումն ավարտածների թվաքանակը, նրանցից աշխատանքի տեղավորվածներ	45 30	72 30
2.9 Վարձատրվող հասարակական աշխատանքների կազմակերպում	Վարձատրվող հասարակական աշխատանքների համայնքային ծրագրերի	40	15

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
	թիվը և ծրագրերում ընդգրկված շահառուների թիվը	900	110
<p>3. Սոցիալական սպասարկման համակարգի կառավարման բարելավում, ինչի արդյունքում խոցելի բնակչության սոցիալական սպասարկման գործում կավելանան համագործակցությամբ իրականացվող ծրագրերը</p>			
<p>3.1 ՀԿ-ների, ՏԻՄ-եր, ՍԾՏԳ-երի միջև տեղեկատվության փոխանակման, մարզի մակարդակով իրականացվող սոցիալական ծրագրերի համակարգման մեխանիզմների մշակում և ներդրում</p>	<p>ՀԿ-ների և ՏԻՄ-երի համատեղ սոցիալական ծրագրերի թիվը</p>	10	6
<p>3.2 Մարզի խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում՝ նրանց սոցիալական պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումների ընդլայնման և հասցեականության բարձրացման նպատակով</p>	<p>խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների բազայի առկայություն</p>		<p>Տվյալների բազան պարբերաբար թարմացվում է</p>
<p>3.3 Մարզային երիտասարդական կազմակերպության զարգացում, երիտասարդների շրջանում</p>	<p>Սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված կամավորների թիվը</p>	50	55

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
կամավորական շարժման խթանում			
4. Մարզում սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացում,ինչը կնպաստի մարզում սոցիալական ծառայությունների գործունեության հրապարակայնության, նրանց հաշվետվողականության աճին և հետևաբար նաև նրանց աշխատանքի նպատակայնության բարձրացմանը			
4.1 Մարզում սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների /պետական,հասարակական, միջազգային/ և նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակում և տարածում բնակչության լայն շերտերում	Սոցիալական ծրագրերի և ծառայություն մատուցողների մասին իրազեկված խոցելի բնակչության տեսակարար կշիռ	70%	70%
4.2 Մարզպետարանի սոցիալական ապահովության բաժնի, ՍԾՏԳ-ների կանոնավոր հաշվետվությունների ներկայացում բնակչությանը սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի,նրանց մեջ ընդգրկման չափանիշների վերաբերյալ:	Սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ հեռուստատեսությամբ և թերթերի միջոցով տրամադրվող տեղեկատվության թիվը	13	7

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
5. Սոցիալական ծառայությունների բնագավառի մասնագետների շարունակական վերապատրաստում			
5.1 Սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների մասնագետների շարունակական վերապատրաստում հմտությունների զարգացում /դասընթացներ, և այլն/	Դասընթացներին մասնակցածների թիվը /մարզպետարան և ՄԾՏԳ-ներ, ՏԻՄ, ՀԿ-ներ/	15	8
6. Երեխաների խնամքի կենտրոնների ստեղծում՝ ապահովելով սոցիալ-հոգեբանական, մանկավարժական և իրավաբանական ծառայություններ կյանքի դժվարին իրավիճակներում գտնվող երաեխաներին և նրանց ընտանիքներին			
6.1 Դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների վերաբերյալ տվյալների բազայի ստեղծում	Մարզում դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների թիվ	1140	520
6.2 Ժամանակավոր խնամքի կարիք ունեցող երեխաների ցերեկային կենտրոնների ստեղծում	Խնամքի և սոցիալ-հոգեբանական վերականգնողական աջակցության ծառայություններից օգտված երեխաների թիվը Կապան և Գորիս քաղաքային համայնքներում «Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոն»-ների	325 120.0 մլն դրամ	290 15.0մլն դրամ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	2011թ. 1-ին կիսամյակ փաստացի
	ստեղծում		

4.4.3. Խնդիրները

Ներկա պայմաններում անհրաժեշտ է, որպեսզի արտացոլված կարևորագույն հիմնախնդիրները և միջոցառումների իրագործումը ետին պլան չմղվի, կրի շարունակական կատարելագործման բնույթ և հաշվի առնվի նաև տարածքային առանձնահատկությունները:

Մարզի համար սոցիալական պաշտպանության բնագավառում պետք է կարևորվի սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների, ինչպես նաև միայնակ տարեցների և հաշմանդամների տնային սպասարկման համակարգի ընդլայնումը:

Երիտասարդների գործազրկությունը լուրջ խնդիր է ՀՀ Սյունիքի մարզում: Իրավիճակն ավելի է բարդանում աշխատանք փնտրող երիտասարդների մասնագիտական կրթության ցածր մակարդակի և հմտությունների մակարդակի բարձրացման, նրանց ցանկության կամ հնարավորության բացակայության բերումով: Տեղեկատվական առկա բազան թույլ չի տալիս մոնիտորինգի ենթարկել ուսուցման համակարգը, աշխատանքի շուկան և նրանց մինչև գոյություն ունեցող կապերը, կանխատեսել աշխատանքի շուկայի կողմից պահանջվող հմտությունները և հետևաբար ուսուցման կարիքները:

Մարզում Կապանի քաղաքային համայնքի բյուջեից շուրջ 15.0 մլն դրամի ներդրումների շնորհիվ 2011թ. 1-ին կիսամյակում ստեղծվեց Կապանի երեխաների մանկական կենտրոն: Կենտրոնի հետագա բնականոն գործունեության ապահովման նպատակով ակնկալվում է պետության և միջազգային դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը: Առաջնահերթ խնդիր է շարունակում մնալ Գորիս քաղաքային համայնքում նմանատիպ կենտրոնի ստեղծման հարցը:

4.4.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը ոչ միշտ են զբաղվածության երաշխիք հանդիսանում: Զբաղվածության քաղաքականության այլ միջոցառումներին զուգահեռ, անհրաժեշտ է ուսուցումը համապատասխանեցնել աշխատանքի շուկայի պահանջներին: Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը պետք է ներդաշնակեցվի տնտեսության նոր պահանջներին համապատասխանեցնելու միջոցառումների ընդհանուր շրջանակների հետ: Դեռևս հստակ դիրքորոշում չի ձևավորվել առ այն, թե ուսուցման ինչպիսի կարիքներ պետք է բավարարեն կամ ինչպիսի հմտություններ պետք է ձեռք բերվեն, որպեսզի պատշաճ կերպով հասցեագրվեն տնտեսության

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

կարիքները և առավելագույնի հասցվեն մասնագիտական հաստատությունների շրջանավարտներին և գործազուրկների հնարավորությունները աշխատանք գտնելու ուղղությամբ:

Հետագայում նույնպես հետևողական աշխատանքներ պետք է տարվեն սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացում ուղղությամբ:

Մարզում գործում են երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոններ:

Բնագավառում կարևորվում է պետական հովանավորչության հարցը, որպեսզի նշված կենտրոնների գործունեության շարունակականությունը չվտանգվի:

5. ԳՅՈՒՂԱՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

5.1 Քաղաքականության վերլուծություն

ՀՀ Սյունիքի մարզում 2011թ. ՄԶԾ կարևորագույն նպատակներից է գյուղատնտեսության գործունեության համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների ձևավորման և կատարելագործման միջոցով բուսաբուծական և անասնապահական մթերքների ծավալների ավելացումը, արտադրության արդյունավետության բարձրացումը, իրացման խնդիրների լուծումը, որի արդյունքում կավելանա գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտները և կկրճատվի աղքատությունը գյուղական բնակավայրերում:

Գյուղատնտեսության բնագավառում նախատեսվող կարևոր միջոցառումների ընդհանուր գումարը 2011թ. առաջին կիսամյակում կազմել է մոտ 174.9 մլն դրամ, որտեղ ներդրումներ են նախատեսված ինչպես պետական բյուջեի, այնպես էլ միջազգային և այլ դոնոր կազմակերպությունների միջոցներով:

2011թ. առաջին կիսամյակի միջոցառումները հիմնականում ուղղվել են ֆերմերային և գյուղացիական տնտեսությունների կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման, հացահատիկային կուլտուրաների սերմարտադրության, սորտաթարմացման բնագավառներին անասնապահության և դաշտավարության զարգացման ծրագրերում աջակցելու գործընթացներին:

2011թ. առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեի, միջազգային կազմակերպությունների և ֆինանսական այլ աղբյուրների միջոցով իրականացվել են գյուղատնտեսության աջակցության որոշակի ծրագրեր.

- 2011թ. առաջին կիսամյակի ընթացքում Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ծրագրերի իրականացման գրասենյակի կողմից մարզում իրականացրել են Ծավ և Վարդանիձոր համայնքների ջրամատակարարման ծրագրեր 12.67մլն.դրամի գումարով:

- Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության ֆինանսավորմամբ, <<Շեն>> ԲՀԿ-ի միջոցով 2010թ. հաստատվել և 2011թ. շարունակվում է իրականացվել <<Շուկաներ Մեդրիի համար>> ծրագիրը: 2011թ. առաջին կիսամյակի ընթացքում ներդրումների չափը կազմել է շուրջ 16.1 մլն.դրամ: Անասնապահությամբ մասնագիտացված Սյունիքի մարզում իրացման շուկայի մատչելիությանը և արտադրողի շահերի պաշտպանությանն ուղղված քայլ կարող է լինել 2011թ. գյուղական համայնքներում կաթի հավաքման և նախնական վերամշակման կետերի և փոքր սպանդանոցների հիմնումը, որն արդեն քննարկվել է Վորլդ Վիժն Հայաստան կազմակերպության տարածաշրջանային գրասենյակների և <<Աշտարակ կաթ>> կազմակերպության հետ:

- <Ռեզմավարական զարգացման գործակալություն> ՀԿ կողմից 2011թ. առաջին կիսամյակում մարզում <Անասնապահության զարգացման ծրագիր Սյունիքի մարզում> նախագծի շրջանակներում իրականացվել է 5 միջոցառում՝ 88.9 հազ.դրամ գումարով:

- ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրով Սյունիքի մարզում բրուցելոզ հիվանդության դեմ պայքարի փորձնական ծրագրի շրջանակներում իրականացվել է խոշոր և մանր եղջերավոր անասունների՝ համապատասխանաբար 1130 և 32481 պատվաստումներ:
  - Պետական բյուջեով ոռոգման համակարգում վերակառուցման նպատակով կատարվել է 49մլն դրամի չափով ներդրում, իսկ համայնքների կողմից՝ 7.1մլն.դրամ:
    - Հայաստանի Հանրապետության կառավարության բարեգործական ծրագրերի համակարգման հանձնաժողովի «Վորլդ վիժն ինթերնեյշնլ» միջազգային բարեգործական կազմակերպության հայաստանյան մասնաճյուղի կողմից իրականացվող «Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի Իշխանասար համայնքի ջրարբիացման համակարգի վերանորոգում» ծրագրի շնորհիվ /բարեգործական/ ընդհանուր ներդրումային գումարը կազմել է 824.9 հազ.դրամ:
      - Հայաստանի Հանրապետության կառավարության բարեգործական ծրագրերի համակարգման հանձնաժողովի «Վորլդ վիժն ինթերնեյշնլ» միջազգային բարեգործական կազմակերպության հայաստանյան մասնաճյուղի կողմից իրականացվող «Սիսիան-Գորիս մայրուղուն հարակից հատվածում կառուցված գյուղմթերքների մթերման կետի բարեկարգում» ծրագրի շնորհիվ /բարեգործական/ ընդհանուր ներդրումային գումարը կազմել է 657.9 հազ.դրամ:
        - 2011թ. «Կապանի տարածաշրջանի ֆերմերների ասոցացիա» ՀԿ-ը Կապանի տարածաշրջանի 19 համայնքներում իրականացրել է 4 ծրագիր, որի ընդհանուր գումարը կազմել է 731.68 հազ դրամ, իսկ հենակետերին տրամադրված նյութական արժեքների գումարը կազմել է 6740.4 հազ դրամ:
          - 2011թ. հունվարի 1-ի դրությամբ մարզում առկա 1128 տրակտորներից գարնան գյուղատնտեսական աշխատանքներին պատրաստ էին 851-ը, 175 հացահատիկահավաք կոմբայններից՝ 147-ը, 22 կերահավաք կոմբայններից՝ 22-ը:
            - Մարզում կարևորում է նաև հացահատիկի սերմարտադրության, սերմաթարմացման և սորտափորձարկմանն ուղղված միջոցառումները, որոնց ուղղությամբ աշխատանքներ տարվում են:
              - 2011թ. ՀՀ կառավարության կողմից Ճապոնիայի կառավարության դրամաշնորհով Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրված տրակտորներից երեքը՝ իրենց համապատասխան գործիքներով հատկացվել է մարզին:
                - 2011թ. Շինուհայրի համայնքում հիմնվել է մրգի հավաքման և մթերման կետ:

5.2 Իրականացման առաջընթացը

Պետական բյուջեի շրջանակներում կատարվել է 49562 գլուխ խոշոր, 72306 գլուխ մանր եղջերավոր անասունների, 23721 գլուխ խոզերի, 31900 փեթակ մեղուների հակահամաճարակների դեմ պատվաստումներ:

Մարզ է ներկրվել հացահատիկի 4 նոր սորտեր, սորտափորձարկման նպատակով:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Մարզում զգալիորեն բարելավվել են խորհրդատվական աշխատանքները: Տարբեր դոնորների հետ ֆինանսական աջակցությամբ ուսուցումներ և խորհրդատվական աշխատանքներ են կազմակերպվել մարզպետարանի, ԳԱՄԿ-ի, ՓՄՁ-ՁԱԿ-ի և հասարակական այլ կազմակերպությունների կողմից:

Այդ աշխատանքները կշարունակվեն տարվա ընթացքում:

Աղյուսակ 5 Գյուղատնտեսության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Թիրախ /տարեկան պլան/	Փաստացի տարեկան արդյունքը
Արդյունք 1. Մարզի հողային և մարդկային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում:	1.1 Օգտագործվող վարելահողերի, խոտհարքների և արոտավայրերի մակերեսը 1.2 Չօգտագործվող վարելահողերի տարածքը 1.3 Ոռոգելի մշակաբույսերի ցանքատարածությունների մակերեսը 1.4 Գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղված աշխատուժի տեսակարար կշիռը	226800հա 6100 հա 6308 հա 24 %	226635 հա 6100 հա 6308 հա 24 %
Արդյունք 2. Ոռոգման համակարգի բարելավում	2.1 Ոռոգվող գյուղատնտեսական նշանակության հողերի մակերեսը 2.2 Մարզում վերականգնված ոռոգման ցանցերի ընդհանուր երկարությունը՝ 2.3 ԶՕԸ-երին ոռոգման աշխատանքների կազմակերպման համար ՀՀ պետքյուջեից հատկացումների չափը	3308հա 410կմ 49.0 մլն դրամ	3308հա 410կմ 49.0 մլն դրամ
Արդյունք 3. Գյուղատնտեսական կենդանիների	3.1 Կաթի արտադրության ծավալները 3.2 Մսի արտադրության	37.3 հազ տ	37.3 հազ տ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

<p>մթերատվության ավելացում, որակի բարելավում և հիվանդությունների կանխում</p>	<p>ծավալները</p> <p>3.3 Կաթի իրացման ծավալները</p> <p>3.4 Մսի իրացման ծավալները</p> <p>3.5 Բրդի իրացման ծավալները</p> <p>3.6 Ձվի իրացման ծավալները,</p> <p>3.7 Արհեստականորեն սերմնավորված խոշոր և մանր եղջերավոր անասունների գլխաքանակը</p> <p>3.8 Համաճարակների դեմ պատվաստված անասնագլխա-քանակը</p>	<p>11.6 հազ տ</p> <p>28.6 հազ. տ</p> <p>4.2 տ</p> <p>66 տ</p> <p>18.4 մլն հատ</p> <p>1440 գլուխ</p> <p>33611 գլուխ</p>	<p>11.6 հազ տ</p> <p>28.6 հազ. տ</p> <p>4.2 տ</p> <p>66 տ</p> <p>18.4 մլն հատ</p> <p>1440 գլուխ</p> <p>33611 գլուխ</p>
<p>Արդյունք 4. Գյուղատնտեսության արտադրական ենթակառուցվածքների բարելավում</p>	<p>4.1 Մեծածախ առևտրում ընդգրկված ֆերմերների քանակը</p> <p>4.2 Սառնարանների տարողունակությունը, 50տ. և 236խոր.մ /ընդամենը՝ 3 սառնարան/</p> <p>4.3 Գործարկված կաթի ընդունման և նախնական վերամշակման կետերի տարողունակությունը, 328տոննա, /ընդամենը՝ 28 կաթի կետ/</p> <p>4.4 Փոքր սպանդանոցների տարողունակությունը, 150խոր.մ /ընդամենը՝ 1 արտոնագրված սպանդանոց/</p> <p>4.5 Ոռոգվող հողերի մակերեսը 6623հա</p> <p>4.6 Հիմնանորոգված անասնաբուժական լաբորատորիաների թիվը</p>	<p>245 ֆերմեր</p> <p>50տ -236խոր.մ</p> <p>450 տոննա</p> <p>28 կաթի կետ</p> <p>150 խոր.մ</p> <p>6623 հա</p> <p>2</p>	<p>245 ֆերմեր</p> <p>50տ -236խոր.մ</p> <p>450 տոննա</p> <p>28կաթի կետ</p> <p>150 խոր.մ</p> <p>6623 հա</p> <p>2</p>

5.3 Խնդիրները

Տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների իրականացման ընթացքում առաջացած ամենամեծ խոչընդոտը տարվա ընթացքում միջին ցուցանիշներից ավելի երկարատև տեղումների քանակություններն էին, որից զգալիորեն տուժեցին գյուղատնտեսական մշակաբույսերը:

Ոլորտում մարզի առաջնահերթ խնդիրներն են.

- 1) Գյուղատնտեսական տեխնիկայով ապահովվածության ցածր մակարդակը
- 2) Մթերքների պահպանման առանձնահատկություններից ելնելով անհրաժեշտ է ունենալ ժամանակակից տեխնոլոգիաներով զինված նախնական և հիմնական վերամշակման արտադրամասեր:
- 3) Հացահատիկային մշակաբույսերի որակյալ և կոնդիկցիոն սերմերով ապահովվածությունը
- 4) Մարզում սպանդանոցի և համակցված կերերի արտադրամասերի հիմնումը
- 5) Մարզի 12 համայնքներում հակակարկտային համակարգերի տեղադրումը
- 6) Գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 7) Մարզում փոքր և միջին բիզնեսի աջակցության գործուն և արդյունավետ մեխանիզմների կիրառում մասնավորապես պետական կառույցների օրինակ ՓՄՁ ԶԱԳ-ի ավելի լայնածավալ աշխատանքը մարզերում
- 8) Պետական աջակցությամբ գյուղատնտեսական մթերքների իրացման գործընթացի ճիշտ կազմակերպումը դիտարկել որպես գյուղատնտեսության զարգացման կարևորագույն բաղադրիչ
- 9) Կարևոր է արոտներ տանող հանդամիջյան ճանապարհների բարեկարգումը, արոտների մակերեսային և հիմնական բարելավման աշխատանքների իրականացումը, ջրարբիացումը, էլեկտրաֆիկացումը
- 10) Անասնաբուժության ոլորտում աջակցել նաև անասունների արյունապարազիտային հիվանդությունների կանխարգելման ու բուժման միջոցառումների իրականացմանը
- 11) Խթանել օրգանական գյուղատնտեսության զարգացումը, նոր սորտերի և առաջավոր տեխնոլոգիաների ներդրումը:

5.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

2011թ. պետք է հետևողականորեն շարունակվեն վերոնշյալ խնդիրների լուծմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը, ֆերմերային և գյուղացիական

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

տնտեսությունների կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման, հացահատիկային կուլտուրաների սերմարտադրության, սորտաթարմացման բնագավառներին, անասնապահության և դաշտավարության զարգացմանն աջակցելու գործընթացները:

6. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

6.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Մարզի բնապահպանական իրավիճակը բարելավելու, շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները լուծելու նպատակով նախատեսվել է աշխատանքներ տանել հետևյալ ոլորտներում՝

- 1) Անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարում
- 2) Կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրների կառավարում
- 3) Ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարում
- 4) Հողերի դեգրադացիայի կանխումը և անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը
- 5) Մարգագետինների և արոտավայրերի բարելավում և արդյունավետ օգտագործում:

2009թ Մեղրու տարածաշրջանում հիմնադրվել է «Արևիկ» ազգային պարկը և «Զանգեզուր» արգելավայրը, որոնք զբաղեցնում են համապատասխանաբար 34401.8 հա և 17368.77 հա տարածք, որոնց կայացման գործընթացը շարունակվել է 2010 թվականին և 2011 թվականի առաջին կիսամյակում:

2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում որոշակի աշխատանքներ են տարվել մարզում գործող աղբավայրերի բարեկարգման և նորերի ստեղծման ուղղությամբ: Մարզի 6 քաղաքային համայնքներում մշակվել է աղբավայրերի պլան, կառուցվել և ցանկապատվել են գործող 42 աղբավայրերը: Գործում են միջհամայնքային աղբահեռացման 6 կազմակերպություններ, որոնք գործունեություն են ծավալում համաձայն կնքված պայմանագրերի:

Հայաստանի հետ Գերմանական ֆինանսական համագործակցության շրջանակներում Գերմանական KFW բանկի, ՀՀ բնապահպանության նախարարության հետ կնքված համաձայնագրի համաձայն սկսվել է Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքերի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը՝ 6.0 մլն ԱՄՆ դոլար ընդհանուր գումարով:

6.2 Իրականացման առաջընթացը

Աղյուսակ 6 Բնապահպանության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները

Հ/Հ	Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշներ	Թիրախ	Փաստացի տարեկան
	Մարզային կառույցների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակական	Մեղրիի տարածաշրջանում ստեղծված «Արևիկ» ազգային պարկի կարողությունների ամրապնդում		

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

1	<p>կազմակերպությունների, ԲՊՏ Սյունիքի տարածքային բաժնի համագործակցության համար ինստիտուցիոնալ հիմքերի ստեղծում</p> <p>ԱՊ տարածքում իրականացվող շինարարության և ծրագրերի վերաբերյալ հանրային կարծիքի ուսումնասիրություն, ՀԿ-երի միջոցով հանրային լուսմաների կազմակերպում</p>	<p>Համայնքները մասնակցություն տարածքների պլանավորման, կառավարման աշխատանքներին</p> <p>/12 համայնքներ ներգրավված են այդ աշխատանքներում/</p> <p>Համայնքային 5 կազմակերպությունների մասնակցություն ԱՊ տարածքում իրականացվող աշխատանքներին</p> <p>Հ/Կ -ների ակտիվ գործունեություն</p> <p>Մարզի 4 համայնքներում ՀԿ-ների կողմից հանրային լուսմաների կազմակերպում</p>	<p>12 համայնք</p> <p>5 կազմ.</p> <p>4 ՀԿ</p> <p>14 հանրային լուսմաներ</p>	<p>12 համայնք</p> <p>5 կազմ.</p> <p>4 ՀԿ</p> <p>14 հանրային լուսմաներ</p>
3	<p>Անտառների կառավարման բարելավում</p>	<p>Հիմնադրված անտառի մակերեսը,</p> <p>Ստեղծման փուլում է գտնվում Կապանի տարածաշրջանում մեկ տնկարանային տնտեսություն</p> <p>/տարեկան արտադրվում է 149520տնկի/</p> <p>Մարզի անտառտնտեսություններում նոր անտառների տնկում, անտառլրացման, անտառվերականգնման և նախորդ տարիներին հիմնված անտառի լրացման աշխատանքների կատարում</p> <p>Անտառամիջյան ճանապարհների բարեկարգում</p>	<p>10հա</p> <p>149520տն կի</p> <p>15հա տնկում</p> <p>10հա լրացում</p> <p>8,5կմ կառուցում</p> <p>7,5կմ բարեկարգում</p>	<p>10հա</p> <p>52000տնկ ի</p> <p>15հա տնկում</p> <p>10հա լրացում</p> <p>8,5կմ կառուցվել է</p> <p>7,5կմ բարեկարգվել է</p>
4	<p>Ագարակի, Ողջի և Նորաշենիկ գետերի վերահսկողության կազմակերպում</p>	<p>Նշված գետերի ջրի լաբորատոր ստուգում: Այդ նպատակով կեղտաջրերի հեռացման ցանցի բարելավում</p>	<p>27 նմուշ</p>	<p>27 նմուշ</p>
5	<p>Արտադրական և կենցաղային թափոնների տեղադրման համակարգի կատարելագործում</p>	<p>Խոշոր բնակավայրերի աղբավայրերի կառավարման պլանների կազմում</p>	<p>6</p>	<p>6</p>

6.3 Խնդիրները

Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները մեծ չափով առկա են նաև Սյունիքի մարզում: Դրանք են՝ անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրները, ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, օգտագործումը, հողերի դեգրադացիայի կանխումը, անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը, մարգագետինների բարելավումը և արդյունավետ օգտագործումը:

6.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Անտառներով համեմատաբար հարուստ Սյունիքը գտնվում է որոշակի հակասական վիճակում՝ մի կողմից առկա են հարուստ և գեղատեսիլ անտառներ, իսկ մյուս կողմից՝ հանքային պաշարներով՝ մետաղներով, քարերով հարուստ ընդերքը հանքարդյունահանվում է, որը սոցիալ-տնտեսական դրական հետևանքների հետ մեկտեղ մարզում առաջացրել է բնապահպանական բազում խնդիրներ:

Գործող հանքարդյունաբերությանը զուգահեռ իրականացվում է նաև հանքային պաշարների հետազոտություն և գնահատում, որը կարող է մարզի տարածքում փոխել հանքարդյունաբերության աշխարհագրությունը: Հանքարդյունաբերության տեղաշարժը, կլուծի բազմաթիվ ռազմավարական հարցեր, բայց էկոլոգիայի տեսանկյունից լուրջ մտահոգությունների պատճառ է, քանի որ՝ որքան շատանան հանքավայրերը, այնքան կմեծանա շրջակա միջավայրի աղտոտվածությունը, կվտանգվի անտառների ճակատագիրը:

Կարևոր է համայնքների, հասարակության լայն շերտերի մասնակցությունը բնապահպանության հարցերում: Այստեղ համայնքների, հասարակության և պետության փոխհամաձայնեցված, ներդաշնակ գործունեությունը կարող է ապահովվել միայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակության լայն խավերի, հասարակական կազմակերպությունների ակտիվ ներգրավման միջոցով: Օրենսդրական բավարար բազա կա /ՀՀ Սահմանադրություն, ՀՀ միջազգային պայմանագրեր, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենք, ՀՀ օրենսգրքեր և այլն/, հասարակությանը նույնպես այս գործընթացներում ներգրավելու համար և այդ ներգրավվածությունը որոշակի չափով առկա է, սակայն այն բավարար համարել չի կարելի, քանզի ակնկալվում է ավելի մեծ մասնակցություն այս խնդիրներին: Ինչ-որ տեղ հասարակության անբավարար մասնակցությունն այստեղ հենց մարդկանց մի ստվար հատվածի կրավորական դիրքորոշման արդյունք է:

2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում հասարակական լսումներ են կազմակերպվել Շահումյանի հանքի շահագործման, Կապանի կոմբինատի արտադրական ծավալների ընդլայնման հետ կապված խնդիրների վերաբերյալ:

7. ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

7.1 Քաղաքաշինություն

7.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2011 թվականի առաջին կիսամյակում քաղաքաշինության բնագավառի հիմնախնդիրները կապված են մարզի ուսումնական հաստատությունների, մշակութային և առողջապահական օբյեկտների կառուցման ու հիմնանորոգման, ջրամատակարարման համակարգերի բարելավման, զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման, մարզի համայնքների կողմից իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության վերահսկողության ապահովման հետ:

7.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Բնակարանաշինություն և քաղաքաշինական այլ խնդիրներ:

Մարդկային աղքատության հետ առնչվող հիմնախնդիրների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Սյունիքի մարզի մարդկային աղքատության հաղթահարման գերակայություններն առնչվում են նաև բնակչության բնակարանային ապահովման հետ:

Կշարունակվեն նաև զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները:

Նախատեսվում է 2011 թվականին շարունակել Կապան քաղաքում երիտասարդ ընտանիքների համար կառուցվող, 330 բնակարանոց, 3 շենքերի շինարարությունը:

Մեկնարկել է Շվեյցարական զարգացման և համագործակցության գործակալության միջոցներով <<Գորիս-2>> սոցիալական տան շինարարությունը, որի շահագործմամբ կլուծվի Գորիս քաղաքում վազոն տնակներում ապրող սոցիալապես անապահով 22 ընտանիքների բնակարանային խնդիրը:

2011թ. առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին մարզում իրականացվել են 96,0 մլն դրամի շինարարական աշխատանքներ, այդ թվում՝ Կապանի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգում՝ 12,5 մլն դրամ, Սիսիանի ջրային հայելիների սանիտարական մաքրում և բարեկարգում՝ 7,95 մլն դրամ, Գորիսի Ա. Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի վերանորոգում՝ 4,25 մլն դրամ, Խնձորեսկ գյուղի խմելու ջրի ներքին ցանցի հիմնանորոգում՝ 9,0 մլն դրամ, Աճանան գյուղի դպրոցի տանիքի հիմնանորոգում՝ 10,3 մլն դրամ, Անգեղակոթ գյուղի դպրոցի հիմնանորոգում՝ 52,0 մլն դրամ գումարով:

Սկսվել են Կապանի թիվ 2 և Սիսիանի ավագ դպրոցների հիմնանորոգման աշխատանքները:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի միջոցով Գորիսի Վ. Վաղարշյանի անվան թատրոնի շենքի ջեռուցման համակարգի վերակառուցման գծով կատարվել է 30,8 մլն դրամի, Կոռնիձորի համայնքի կենտրոնի շենքի ջեռուցման համակարգի կառուցման գծով՝ 9,7 մլն դրամի, Քարաշեն գյուղի դպրոցի ջեռուցման համակարգի կառուցման գծով՝ 5,5 մլն դրամի, Անգեղակոթի համայնքի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգման գծով՝ 77,9 մլն դրամի, Գորիսի թիվ 4 ավագ դպրոցի ցանկապատի կառուցման և տարածքի բարեկարգման գծով՝ 3,7 մլն դրամի և Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգման գծով՝ 60,2 մլն դրամի շինարարական աշխատանքներ:

<<Հայաստան>> համահայկական հիմնադրամի միջոցներով շարունակվում է Կապանի բժշկական կենտրոնի մանկական բաժանմունքի մասնաշենքի հիմնանորոգումը, որտեղ անցած 6 ամիսներին կատարվել է 50,9 մլն դրամի աշխատանք:

Դատաիրավական բարեփոխումներ:

ՀՀ արդարադատության նախարարության միջոցով կսկսվի Գորիսի նոր քրեակատարողական հիմնարկի կառուցումը, որի համար 2011 թվականին նախատեսվել է 1,035 մլրդ դրամ: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ կսկսվեն Կապանի դատարանի շենքի կառուցման և գույքի ձեռք բերման աշխատանքները՝ 347.9 մլն դրամ գումարով:

Աղյուսակ 7 Մարզում 2011 թվականի առաջին կիսամյակում իրականացված շինարարական աշխատանքների վերաբերյալ

Հ/Հ	Օբյեկտի անվանումը	Տարեկան նախատեսված /մլն դրամ/	2011 թվականի առաջին կիսամյակում փաստացի կատարված /մլն դրամ/
1	Անգեղակոթի միջնակարգ դպրոցի հիմնանորոգում	130,0	52,0
2	Աճանան գյուղի դպրոցի տանիքի հիմնանորոգում	20,0	10,3
3	Կապանի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգում	50,0	12,5
4	Խնձորեսկ գյուղի խմելու ջրի ներքին ցանցի հիմնանորոգում	35,0	9,0
5	Գորիսի Ա. Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի վերանորոգում	25,0	4,25
6	Սիսիանի ջրային հայելիների սանիտարական մաքրում և բարեկարգում	55,0	7,95
7	<<Կապանի բժշկական կենտրոն>> ՓԲԸ մանկական մասնաշենքի հիմնանորոգում	90,4	50,9

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

8	Անգեղակոթի համայնքի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում	88,3	77,9
9	Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգման	91,0	60,2
10	Գորիսի Վ. Վաղարշյանի անվան թատրոնի շենքի ջեռուցման համակարգի վերակառուցում	36,1	30,8
11	Կոռնիձորի համայնքի կենտրոնի շենքի ջեռուցման համակարգի կառուցում	14,6	9,7
12	Քարաշեն գյուղի դպրոցի ջեռուցման համակարգի կառուցում	23,4	5,5
13	Գորիսի թիվ 4 ավագ դպրոցի ցանկապատի կառուցում և տարածքի բարեկարգման	10,9	3,7
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ	669,7	334,7

7.1.3 Խնդիրները

Մարզի տարածքում կատարվող քաղաքաշինական աշխատանքների կատարման համար առաջանում են որոշակի դժվարություններ և խնդիրներ, մասնավորապես շինարարական աշխատանքները ժամանակին և որակով սկսելու ու կատարելու համար խոչնդոտ է հանդիսանում ֆինանսական միջոցների բացակայությունը:

7.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Անհրաժեշտ է բարելավել բնակավայրերի քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթղթերի մշակման, հանրակրթական դպրոցների շինարարության և հիմնանորոգման, առողջապահական, մշակութային, մարզական օբյեկտների, բնակֆոնդի և վարչական շենքերի հիմնանորոգման, բնակարանաշինության, բարեկարգման, բազմաբնակարան շենքերի կառավարման գործընթացները:

8. ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

8.1 Ճանապարհաշինություն

8.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ճանապարհաշինության ոլորտում իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է առկա ճանապարհային ցանցի հիմնանորոգմանը, վերականգմանն ու պահպանմանը: 2011 թ. ՄԶԾ աշխատանքային պլանով նախատեսվել էր

ա/ միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների նորոգում

բ/ միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանության և շահագործման աշխատանքներ

գ/ մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանության և շահագործման աշխատանքներ

2011 թվականի առաջին կիսամյակում վերոհիշյալ աշխատանքներն իրականացնելու համար հիմնանորոգման ժամանակ կատարվել են փոսային նորոգումներ, վերանորոգման, և սպասարկման ժամանակ՝ նաև կոպճապատման և հողային հարթեցման աշխատանքներ:

8.1.2 Իրականացման առաջընթացը

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեով նախատեսված 1779,94 մլն. դրամի դիմաց անցած վեց ամիսներին կատարվել է 504,3 մլն դրամի շինարարական աշխատանք, այդ թվում.

- Կապան քաղաքի Ռ. Մինասյան փողոցի ասֆալտապատում - 10,0 մլն դրամ
- Գորիս քաղաքի Խորենացու փողոցի ասֆալտապատում -1,0 մլն դրամ
- Գորիս քաղաքի Ավանգարդ թաղամասի բարեկարգում – 13,0 մլն դրամ
- Ագարակ քաղաքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում -15,0 մլն դրամ
- Սիսիան քաղաքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում -18,0 մլն դրամ
- Մարզային նշանակության ճանապարհների ընթացիկ և ձմեռային պահպանություն – 47,3 մլն դրամ
- Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ընթացիկ և ձմեռային պահպանություն – 400,0 մլն դրամ

Հասարակական տրանսպորտի աշխատանքներն անվտանգ կազմակերպելու և բարելավելու նպատակով ներմարզային 22 երթուղիներում ուղևորափոխադրումներն իրականացնող կազմակերպությունների ընտրության համար կազմակերպվել և սահմանված կարգով անց են կացվել նոր մրցույթներ:

Աղյուսակ 8 Ճանապարհաշինության ոլորտի 2011թ. առաջին կիսամյակում կատարված աշխատանքների վերաբերյալ

h/ h	Միջոցառման անվանումը	Հիմնանորոգման ենթակա ճանապարհներ	
		Նախատեսված տարեկան գումարը /մլն դրամ/	Փաստացի առաջին կիսամյակում կատարված /մլն դրամ/
1	Կապան քաղաքի Ռ. Մինասյան փողոցի ասֆալտապատում	105,0	10,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2	Գորիս քաղաքի Խորենացու փողոցի ասֆալտապատում	60,0	1,0
3	Գորիս քաղաքի Ավանգարդ թաղամասի բարեկարգում	127,54	13,0
4	Ազարակ քաղաքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	40,0	15,0
5	Սիսիան քաղաքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	70,0	18,0
	Մարզային նշանակության ճանապարհների ընթացիկ և ձմեռային պահպանություն	105,2	47,3
	Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ընթացիկ և ձմեռային պահպանություն	1272,2	400,0
	Ընդամենը	1779,94	504,3

8.1.3 Խնդիրներ

Մարզի տարածքում կատարվող ճանապարհաշինարարական աշխատանքների կատարման ժամանակ առաջանում են որոշակի դժվարություններ և խնդիրներ՝ մասնավորապես կապված եղանակային անբարենպաստ պայմանների հետ:

8.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Անհրաժեշտ է ապահովել տարվա բոլոր եղանակներին տրանսպորտային միջոցների հուսալի և անխափան երթևեկությունը, մարզային նշանակության ճանապարհների երկարակեցությունը, շահագործումը և պահպանումը, համայնքների և մարզկենտրոնի միջև մշտական տրանսպորտային կապը:

8.2 Ջրամատակարարում և ջրահեռացում

8.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Այս ոլորտի քաղաքականությունը հիմնականում ուղղված է բնակչությանը հասանելի, մատչելի և որակյալ խմելու ջուր մատակարարելու խնդրին, որն ուղղակիորեն կնպաստի մարզի բնակչության աղքատության նվազեցմանը:

Ոլորտում անհրաժեշտ են զգալի ներդրումներ՝ ներառյալ ջրամատակարարման առկա համակարգերի պահպանման և վերականգնման, ոլորտում գործող ընկերությունների կառավարման արդյունավետության բարձրացման, ինչպես նաև ջրամատակարարման համակարգերի արդիականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը:

ԿԶԾ-ն կարևորում է խմելու ջրի մատչելիության և հասանելիության, ինչպես նաև ջրի որակի խնդիրները, որոնք էապես ազդում են բնակչության կենսամակարդակի վրա: Մարզի 7 քաղաքային և 102 գյուղական համայնքներից միայն 6 քաղաքային (Կապան, Գորիս, Սիսիան, Քաջարան, Մեղրի, Ագարակ) և 17 գյուղական (Սյունիք, Աճանան, Քարահունջ, Հարթաշեն, Շինուհայր, Խոտ, Հարժիս, Հալիձոր, Տեղ, Կոռնիձոր, Քարաշեն, Ույծ, Աշոտավան, Իշխանասար, Սպանդարյան, Կարճևան, Վարդանիձոր) համայնքներն են խմելու ջուրը ստանում կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգերից, որտեղ սահմանված կարգով կատարվում է ջրի վարակազերծում: Մյուս բնակավայրերի, հատկապես գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերը հանդիսանում են համայնքային սեփականություն և գտնվում են խիստ անբարվոք ու մաշված վիճակում, ինչը լուրջ խնդիրներ է առաջացնում բնակչությանը ստանդարտներին համապատասխան որակյալ ջրամատակարարման հարցում: Գլխամասային կառույցները չունեն սանիտարական պահպանման գոտիներ, բնակչությանը տրվող ջուրը հիմնականում չի վարակազերծվում:

8.2.2 Իրականացման առաջընթացը

Խնձորեսկ գյուղի խմելու ջրի ներքին ցանցի հիմնանորոգման համար ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեով նախատեսված 35,0 մլն դրամի դիմաց 2011 թվականի առաջին կիսամյակում կատարվել է շուրջ 20,0 մլն դրամի շինմոնտաժային աշխատանք:

Համաշխարհային բանկի միջոցներով սկսվել է Կապան քաղաքի թաղամասերի ներհամայնքային ցանցերի վերակառուցումն ու հիմնանորոգումը: Առաջին կիսամյակի ընթացքում հիմնականում ավարտվել է Կավարտ թաղամասի ցանցի վերակառուցումը, որտեղ կատարվել է շուրջ 40,0 մլն դրամի աշխատանք: Սկսվել են քաղաքի Աշոտավան և Արփիկ թաղամասերի ու Նժդեհի փողոցի ջրամատակարարման ցանցերի վերակառուցումն ու հիմնանորոգումը:

<<Հայջրմուղկոյուղի>> ՓԲԸ <<Հարավային>> տարածքային մասնաճյուղի միջոցներով վերակառուցման ու արդիականացման մեծածավալ աշխատանքներ են կատարվել Ագարակի խմելու ջրի մաքրման կայանում: Զրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերի հիմնանորոգման աշխատանքներ են իրականացվել Կապան, Գորիս, Սիսիան և Մեղրի քաղաքներում, Քարաշեն, Հալիձոր և Կարճևան գյուղերում:

<<Վորյո Վիժն ինթերնեյշնլ>> միջազգային բարեգործական կազմակերպության միջոցով 1,23 մլն դրամով վերանորոգվել է Սավարդ համայնքի խմելու ջրի ցանցը:

8.2.3 Խնդիրները

Մարզի համայնքների խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման ցանցերի հիմնական մասը ունեն 30-40 տարվա հնություն, խարխլված են և ենթակա են հիմնանորոգման: Պետքույզեի և այլ ներդրողների սուղ միջոցները բավարար չեն հիմնախնդիրները կարգավորելու համար, մինչդեռ ՀՀ պետական բյուջեով այդ նպատակով ֆինանսական միջոցներ չեն նախատեսվում:

8.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերը հանդիսանում են համայնքային սեփականություն և գտնվում են խիստ անբարվոք ու մաշված վիճակում, ինչը լուրջ խնդիրներ է առաջացնում բնակչությանը ստանդարտներին համապատասխան որակյալ ջրամատակարարման հարցում: Գլխամասային կառույցները չունեն սանիտարական պահպանման գոտիներ, բնակչությանը տրվող ջուրը հիմնականում չի վարակազերծվում:

Հետագա ծրագրերում պետք է հաշվի առնվեն մարզի զարգացման ծրագրով նախատեսված առաջնահերթությունները:

8.3 Գազամատակարարում

8.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Գազիֆիկացումը մարզի զարգացման կարևոր նախապայմաններից մեկն է: Երկարատև ձմեռները և այլ ընտրանքային էներգիայի աղբյուրների բացակայությունը ընդգծում են բնական գազի մատակարարման հրատապությունը համայնքների համար: Միաժամանակ գազի առկայությունը յուրաքանչյուր տնային տնտեսությունում հնարավորություն կտա տնտեսել տարեկան շուրջ 10-12 խ.մ. վառելիքայտ, որն իր հերթին նշանակում է շրջակա միջավայրի էկոհամակարգի բարելավում:

Համայնքներում գերակայություն է համարվում գազամատակարարման ցանցի կառուցումը:

8.3.2 Իրականացման առաջընթացը

2011 թվականի առաջին կիսամյակում շարունակվել են մարզի բնակավայրերի գազիֆիկացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները: Տարվա ընթացքում <Հայրուսգազարդ> ՓԲԸ-ի կողմից բաժանորդների թիվը ավելացվել է 132-ով, որից 104 -ը բազմաբնակարան շենքերի բնակարաններ են, իսկ 28-ը՝ անհատական տներ: Տարեսկզբի 22966-ի դիմաց բաժանորդների թիվը հուլիսի 1-ի դրությամբ կազմել է 23098-ի, կամ աճը կազմել է 0.6%, իսկ խորհրդային տարիների համեմատ այն աճել է 62.4%-ով: Գազիֆիկացվել է նաև 13 ձեռնարկություն: Անվտանգության ապահովման

նպատակով բնակարաններում տեղադրվել է 184 հատ անվտանգության ազդանշանիչ ինքնաշխատ համակարգ, որից 29-ը առանձնատներում, իսկ 155-ը՝ բազմաբնակարան շենքերում: 11 նման համակարգեր են տեղադրվել նաև ձեռնարկություններում:

8.3.3 Խնդիրները

Չնայած բաժանորդների թիվը խորհրդային տարիների համեմատ աճել է շուրջ 62.4%-ով, կամ նախկինում 22906-ի դիմաց այն կազմել է 23098 բաժանորդ, մարզում գազիֆիկացումն իրականացվում է դանդաղ տեմպերով: Մարզի 135 բնակավայրերից գազիֆիկացված է ընդամենը 31 բնակավայր:

<<Հայրուսգազարդ>> ՓԲԸ-ի ներդրումները բավարար չեն ապահովելու նույնիսկ հիմնական գազատարին համեմատաբար մոտ գտնվող համայնքների գազիֆիկացման համար:

8.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գազամատակարարման ոլորտում իրականացվելիք ներդրումային քաղաքականությունը պետք է ուղղված լինի գազամատակարարման հասանելիության աստիճանի բարձրացմանը: Անհրաժեշտ է գազիֆիկացման աշխատանքներ իրականացնել Մեղրի և Ագարակ քաղաքներում, ինչպես նաև գյուղական և հատկապես սահմանամերձ ու բարձր լեռնային բնակավայրերում, ինչի շնորհիվ կկանխվի բնակչության արտահոսքը և նպաստավոր սոցիալական պայմաններ կստեղծվեն գյուղերի հետագա զարգացման համար:

8. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

8.1 Տարածքային կառավարում

8.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Հայաստանի մարզերում ներդրված տարածքային կառավարման համակարգը գործում է արդյունավետությամբ, սակայն շարունակական կատարելագործման կարիք ունի: Դեռևս 2009 թվականից շրջանառության մեջ է ՀՀ Նախագահի 1997 թվականի մայիսի 6-ի «Հայաստանի Հանրապետության մարզերում պետական կառավարման մասին» ՆՀ-728 հրամանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին ՀՀ Նախագահի հրամանագրի նախագիծը, որը ներկայացվել է մարզպետարաններին և որի վերաբերյալ Սյունիքի մարզպետարանի կողմից նույնպես ներկայացվել են առաջարկություններ:

ՀՀ կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N1795 որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի կազմակերպական կառուցվածքը ՀՀ կառավարության 2009 թվականի ապրիլի 2-ի N329-Ն որոշմամբ ենթարկվեց փոփոխությունների: Մարզպետարանի կառավարման նոր կազմակերպական կառուցվածքը հնարավորություն է տալիս հիմնականում լուծելու առկա հիմնախնդիրները և արդյունավետ կերպով իրականացնելու մարզպետի լիազորությունները: Ինչպես ենթադրվել էր՝ փոփոխությունների դինամիկան շարունակվեց (ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունիսի 10-ի N718-Ն որոշմամբ ընդլայնվեց մեկ բաժնի գործառույթների շրջանակը) և էլի կարող է շարունակվել, քանի որ համակարգն անընդհատ հարմարեցվում է ընթացող զարգացումներին:

Էլեկտրոնային կառավարման բնագավառում Սյունիքի մարզպետարանում առաջընթացը շոշափելի է: Այսպես՝ Հայաստանի տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման արդյունքում Սյունիքի մարզն ինտերնետում ներկայացված է պաշտոնական էջով (<http://syunik.region.am>), որը կատարելագործման փուլում է, Mulberry համակարգը 2009 թվականի դեկտեմբերից վերջնականապես ներդրվել է մարզպետարանում և մարզպետարանի փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվում է այս համակարգով, առկա է տվյալների բավարար բազա, որը ճշգրտման, ինչպես նաև դրանից օգտվելու մեխանիզմների մշակման փուլում է:

8.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Սյունիքի մարզում 2011 թվականի առաջին կիսամյակում շարունակվել են տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի կատարելագործման, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության հիմքերի ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումները:

Տարածքային կառավարման բնագավառում 2011 թվականի առաջին կիսամյակում

Սյունիքում իրագործվել է հետևյալը.

- 1) Մարզպետին օրենսդրությամբ վերապահված լիազորությունների շրջանակներում ֆինանսների, քաղաքաշինության, բնակարանային և կոմունալ տնտեսության, տրանսպորտի և ճանապարհաշինության, գյուղատնտեսության և հողօգտագործման, կրթության, առողջապահության, սոցիալական ապահովության, մշակույթի և սպորտի, բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառներում ՀՀ կառավարության տարածքային քաղաքականության իրականացում, ոստիկանության և ազգային անվտանգության, պաշտպանության, կապի, էներգետիկայի, հարկային, արտակարգ իրավիճակների և քաղաքացիական պաշտպանության ու այլ ոլորտներում հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների գործունեության համակարգում:
- 2) Սյունիքի մարզպետարանի, հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների, ՏԻՄ-երի, ինչպես նաև ոչ պետական հատվածի փոխհարաբերությունների շարունակական կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում:
- 3) Մարզպետարանի կողմից ՏԻՄ-երին տրամադրվող մեթոդաբանական օգնության, դրա տրամադրման մեխանիզմների հստակեցում և դրանց արդյունավետության բարձրացում:
- 4) Մարզային զարգացման գործընթացներում Սյունիքի մարզի խորհրդի դերը բարձրացնելուն ուղղված միջոցառումներ:
- 5) Մարզպետարանի աշխատակազմի կարողությունների որոշակի հզորացում:
Հաշվետու ժամանակաշրջանում կրկին աճել է մարզպետարանի՝ համակարգիչներով և ժամանակակից կապի միջոցներով հագեցվածության մակարդակը: ՀՀ կառավարության կողմից Սյունիքի մարզպետարանին հատկացվել է 26 նոր համակարգիչ, 2 տպիչ/սկաներ:
Ընթացել են մարզպետարանի քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոնների համալրման, ինչպես նաև քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման ու ատեստավորման շարունակական գործընթացները: Հաշվետու ժամանակաշրջանում վերապատրաստվել է 18, ատեստավորվել՝ 26 քաղաքացիական ծառայող:
- 6) Մարզպետարանի ֆունկցիոնալ գործունեության ապահովման տեսանկյունից կարևոր, ներքին փաստաթղթաշրջանառության արդյունավետ կազմակերպում և այդ գործընթացում համակարգչային տեխնոլոգիաների պարտադիր կիրառում:
- 7) Մարզպետարանի պաշտոնական տեղեկատվության շրջանառության՝ առավելագույն չափով էլեկտրոնային տարբերակով իրականացում: Հայաստանի տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման արդյունքում Սյունիքի մարզն ինտերնետում ներկայացված է պաշտոնական էջով (<http://syunik.region.am>): Դա հնարավորություն է տալիս հրապարակային դարձնել տարածքային կառավարման բնագավառում մարզպետի և մարզպետարանի գործունեությունը: ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հունվարի 15-ի N40-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2009 թվականի գերակա խնդիրների ծրագրի համաձայն, 2009

թվականի դեկտեմբերին Սյունիքի մարզպետարանում ներդրվեց Mulberry համակարգը, որը 2010 թվականի և 2011 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով ապահովեց մարզպետարանի գործունեության զգալի արդյունավետություն: 2011 թվականի առաջին կիսամյակում նույնպես փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվել է հենց այս համակարգի միջոցով: Զգալիորեն կրճատվել է ավելորդ փաստաթղթաշարժը, բարձրացել աշխատանքի արդյունավետությունը: Չնայած դրան, համակարգը դեռևս կատարելագործման կարիք ունի: Անհրաժեշտ է՝ փաստաթղթերի փոխանակման ալգորիթմը դինամիկ կերպով կատարելագործել, ունենալ դասակարգված էլեկտրոնային պանակներ ստեղծելու, միատեսակ փաստաթղթերը դրանց մեջ պահելու, փաստաթղթերն արագ գտնելու և մի շարք այլ հնարավորություններ:

Բարձր տեխնոլոգիաների արդի արագընթաց զարգացումների ֆոնի վրա առաջացել է նաև մարզի համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում նույնպես այս համակարգը (կամ նմանատիպ համակարգեր) ներդնելու անհրաժեշտությունը: Եթե համակարգը ներդրվի տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, ինչպես նաև հանրապետական գործադիր մարմինների բոլոր տարածքային ստորաբաժանումներում, ապա զգալիորեն կբարձրանա այս մարմինների հետ աշխատելու արդյունավետությունը, համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում կփոխվի կադրերի որակական մակարդակը:

Մարզի 12 համայնքներում ներդրված են համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգեր (ՀԿՏՀ), որոնց արդյունավետ շահագործումն ապահովելու նպատակով, հաշվետու ժամանակաշրջանում, ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի հանձնարարականի համաձայն, մարզպետարանի աշխատակազմի աշխատանքային խումբը կատարել է ուսումնասիրություններ և ներկայացրել առաջարկություններ: 2011 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ այս համակարգի միջոցով գործում են Սիսիան, Քաջարան և Ագարակ քաղաքային համայնքների պաշտոնական վեբ-կայքերը (Կապան քաղաքային համայնքի կայքը գործում է ՀԿՏՀ-ից դուրս): Աշխատանքներ են տարվում ՀԿՏՀ ունեցող մյուս համայնքները նույնպես համացանցին միացնելու ուղղությամբ:

8.1.3 Խնդիրները

Տարածքային կառավարման համակարգում ձևավորված մշակույթի առանձին տարրեր անհրաժեշտ է տարածել նաև տեղական ինքնակառավարման համակարգում: Առանց տեղական ինքնակառավարման համակարգի հետ սերտ համագործակցության հնարավոր չէ ապահովել երկու համակարգերի կառավարման արդյունավետությունը: Այս ենթատեքստում բարձր տեխնոլոգիաների արդի արագընթաց զարգացումների ֆոնի վրա առաջացել է նաև մարզի համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում նույնպես Mulberry համակարգը կամ նմանատիպ որևէ համակարգ ներդնելու անհրաժեշտությունը: Եթե այդպիսի համակարգ ներդրվի քաղաքապետարաններում ու գյուղապետարաններում, զգալիորեն կբարձրանա համայնքների հետ աշխատելու արդյունավետությունը,

համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում կփոխվի կադրերի որակական մակարդակը:

8.1.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Կարելի է հետևություն անել, որ այսօր տարածքային կառավարման համակարգում շեշտադրումը հիմնականում պետք է լինի բնագավառի օրենսդրության կատարելագործման, համակարգի էլեկտրոնային կառավարման, մարզպետարանի տեխնիկական հագեցվածության մակարդակների բարձրացման, կադրերի որակավորման շարունակական բարձրացման վրա (պետական կառավարման համակարգում, ի տարբերություն մասնավոր առանձին ոլորտների, աշխատակիցների վարձատրության չափը համեմատաբար ցածր է և, բնականաբար, բարձր որակավորում ունեցող կադրերի առկայությունը համակարգում պակասելու միտում ունի, կադրերին ներկայացվող որակական բարձր պահանջները ենթադրում են նաև բարձր աշխատավարձի առկայություն, որն իր հերթին հակադարձ կերպով նպաստելու է ծառայողների որակավորման բարձրացմանը):

8.2 Տեղական ինքնակառավարում

8.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2011 թվականի առաջին կիսամյակում նույնպես, մարզի 109 համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացման կարևորագույն գործոն հանդիսացավ համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման լիարժեք ապահովումը, որի իրականացման համար արդիական են մնում օրենսդրական փոփոխությունների կատարումը, հարկային վարչարարության մակարդակի և որակի բարձրացումը: Այս առումով անհրաժեշտ է բարձրացնել համայնքի ավագանու՝ որպես համայնքի ներկայացուցչական մարմնի դերը՝ համայնքի գույքի կառավարման, համայնքի ղեկավարի գործունեության վերահսկման մասով, հստակեցնել համայնքի ղեկավարին այս հարցում թերանալու համար պատասխանատվության ենթարկելու մեխանիզմները:

8.2.2 Իրականացման առաջընթացը

2011 թվականի առաջին կիսամյակում մարզի համայնքներում շարունակվել է համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացման գործընթացը:

Շարունակվել է համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման լիարժեք ապահովմանը նպաստող քայլերի իրականացումը: Մարզի խորհրդի՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում հրավիրված նիստերում քննարկվել և լսվել են մարզպետի գործունեության և մարզի սոցիալ-տնտեսական վիճակի, մարզպետի 2011 թվականի աշխատանքային ծրագրի, սեփական եկամուտների հավաքագրման ընթացքի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեությանն առնչվող

խնդիրների, ինչպես նաև գյուղատնտեսության, առողջապահության, կրթության և այլ բնագավառների ու ոլորտների մասին հարցեր: Մարզպետարանի կայքում տեղադրվել է մարզի խորհրդի անցկացված նիստերի մասին տեղեկատվությունը:

Լսվել և քննարկվել են նաև համայնքների ու հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների ղեկավարների առաջարկություններն ու դիտողությունները մարզպետարանի, մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեության, համայնքներում իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում, ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2011 թվականի փետրվարի 14-ի N20-Ա հրամանի հրամանի համաձայն, Սյունիքի մարզի 8 համայնքներում վարչական հսկողություն է իրականացվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության նկատմամբ: Ուսումնասիրությունների արդյունքում արձանագրված թերություններն ու բացթողումները շտկվել են, օրենքով սահմանված գործառույթների իրականացումը համապատասխանեցվել է ՀՀ օրենսդրության պահանջներին: Կատարված աշխատանքների վերաբերյալ եռամսյակային հաղորդումներ են ներկայացվել ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն:

Միաժամանակ իրավական հսկողություն է իրականացվել համայնքներից ստացված ավագանիների որոշումների նկատմամբ: Ապահովվել են ոչ իրավաչափ որոշումների նկատմամբ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 77⁵ հոդվածով սահմանված ընթացակարգերը: Դրանց արդյունքում ՀՀ օրենսդրությանը հակասող որոշումները վերանայվել և համապատասխանացվել են օրենքի պահանջներին, դատական կարգով դրանք գանգատարկելու անհրաժեշտություն չի եղել:

ՀՀ օրենսդրությամբ իրեն վերապահված իրավասության շրջանակներում Մարզպետը 2011 թվականի առաջին կիսամյակում ապահովել է մարզի 13 համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների հերթական ընտրությունների նախապատրաստման ու անցկացման աշխատանքները: Կազմակերպական օժանդակություն է ցույց տրվել ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներին ու համայնքների ղեկավարներին՝ ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման՝ օրենքով սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն, ինչպես նաև դրանց հրապարակայնությունն ու թափանցիկությունն ապահովելու ուղղությամբ:

Մեթոդական օժանդակություն է ցուցաբերվել նորընտիր տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ իրենց լիազորությունների ստանձնման ու գործունեության կազմակերպման հարցերում:

Մարզպետարանը, սահմանված կարգով, իր իրավասությունների շրջանակներում լուծում է տվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից բարձրացված հարցերին, համապատասխան առաջարկություններ և միջնորդություններ ներկայացրել ՀՀ կառավարություն և ՀՀ նախարարություններ:

Համագործակցելով համայնքային ծառայության ոլորտի պետական լիազոր մարմնի հետ համակարգված աշխատանքներ են տարվել համայնքների ղեկավարների

աշխատակազմերում համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն ապահովելու ուղղությամբ:

Մարզպետարանի՝ ըստ տարածաշրջանների, համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի քարտուղարների հետ պարբերաբար անցկացվող աշխատանքային խորհրդակցությունների ընթացքում քննարկվել են համայնքային ծառայության պաշտոնների անվանացանկերում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտության, թափուր պաշտոնների համալրման, մրցույթների և ատեստավորման գործընթացների կազմակերպման, համայնքային ծառայողների անձնական գործերի վարման և համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված մյուս գործառույթների պատշաճ կատարման հարցերը: Ապահովվել է մարզի համայնքային ծառայողների վերաբերյալ տվյալների շտեմարանների փոփոխված տվյալների՝ սահմանված ժամկետներում հավաքագրումը և դրանց պարբերաբար ներկայացումը ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն:

2011թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ մարզում առկա է համայնքային ծառայության 399 պաշտոն: Թափուր պաշտոնների համալրման համար հայտարարվել է 34, (որից՝ 22-ը 1-ին կիսամյակի համար, 12-ը պետք է կայանան 2-րդ կիսամյակի հուլիս-օգոստոս ամիսների ընթացքում) կայացել է 18 մրցույթ: Թափուր պաշտոնների համալրման գործընթացը շարունակվելու է երկրորդ կիսամյակում՝ համայնքային ծառայության մասին օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Աշխատանքներ են տարվել հուլիս-օգոստոս ամիսների ընթացքում 40 համայնքային ծառայողների վերապատրաստումն իրականացնելու ուղղությամբ: Մարզպետարանն ապահովել է համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու համար հայտարարված մրցույթների հրապարակայնությունը, կազմվել և սահմանված ժամկետներում ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն են ներկայացվել համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու համար հայտարարված մրցույթների ժամանակացույցերը: Մարզպետարանը 2011 թվականի առաջին կիսամյակում աշխատանքներ է տարել տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության բարելավման ուղղությամբ: Համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների ու աշխատանքային ունակությունների կատարելագործման նպատակով պարբերաբար նրանց հետ, ըստ տարածաշրջանների, մարզպետարանի համապատասխան ստորաբաժանումների մասնագետների կողմից անց են կացվել խորհրդատվական բնույթի սեմինար-պարապմունքներ:

Համայնքների ավագանիների դերակատարության ու պատասխանատվության բարձրացման նպատակով համայնքներում կազմվել են գործավարության մատյաններ, համապատասխան շենքային պայմանների առկայության դեպքում առանձնացվել են ավագանու անդամների աշխատասենյակներ, իսկ դրանց բացակայության դեպքում՝ անհրաժեշտ աշխատանքային տարածքներ:

Մարզի համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացն արդյունավետ և օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու նպատակով ձեռնարկվել են միջոցներ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների շրջանակներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների

գործունեության հրապարակայնության ապահովման, ինչպես նաև համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացի արդյունավետ կազմակերպման ուղղությամբ:

Մարզպետարանի կայքում հրապարակվել են համայնքների ղեկավարների 2010 թվականի գործունեության վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունները, տեղադրվել համայնքների ավագանիների կողմից ընդունված որոշումները: Համայնքներում «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի պահանջների համաձայն տեղեկատվական վահանակների միջոցով ապահովվել է տեղական ինքնակառավարման մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի հրապարակումը: Մշտական հսկողություն է իրականացվում տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացման նպատմամբ և սահմանված պարբերականությամբ արդյունքները ներկայացվում ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն:

ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2009 թվականի հունվարի 26-ի N05-Ն հրամանով հաստատված համայնքային ծառայողների գրանցամատյանի վարման կարգի համաձայն, ապահովվել է Սյունիքի մարզի քաղաքային և գյուղական համայնքների ղեկավարների կողմից համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի համայնքային ծառայողների, այդ թվում՝ ժամկետային աշխատանքային պայմանագրով համայնքային ծառայության պաշտոն զբաղեցնող, ինչպես նաև պաշտոնից ազատված անձանց վերաբերյալ գրանցամատյանները (Ձև1, Ձև2) սահմանված ժամկետներում և պատշաճ լրացված վիճակում ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարությանը տրամադրումը: Համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերին այս հարցում ցույց է տրվել մեթոդական ու խորհրդատվական օգնություն և առաջարկվել է սահմանված կարգով լրացնել գրանցամատյանները, պարբերաբար թարմացնել դրանցում առկա տվյալները և փոփոխությունների դեպքում ներկայացնել ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն:

Տեղական ինքնակառավարման համակարգում կարևոր և դեռևս ամբողջությամբ չլուծված խնդիրներից մեկը շարունակում է մնալ համայնքների տեխնիկական զինվածության մակարդակի բարձրացումը: 2010 թվականի ընթացքում օրակարգային կարևոր խնդիրներից էր մարզի բոլոր համայնքների՝ ժամանակակից համակարգչային սարքավորումներով ապահովման հարցը, որը շարունակական լուծում է ստացել: Աշխատանքներ են տարվել համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի տեխնիկական վերազինման ուղղությամբ: Սեփական և արտաքին միջոցների ներգրավմամբ մարզի 70 գյուղական համայնքներ ապահովված են համակարգչային տեխնիկայով, իսկ 60 համայնքներում մշտապես գործում է ինտերնետային կապ: Համայնքների հետ էլեկտրոնային հեռահաղորդակցման ապահովման ու տեղեկատվության փոխանակման օպերատիվության նպատակով մարզպետարանի օժանդակությամբ բոլոր 109 համայնքներն ունեն էլեկտրոնային հասցեներ:

Այս խնդիրը գտնվում է ՀՀ կառավարության ուշադրության կենտրոնում: Դեռևս 2009 թվականին Զարգացման միջազգային ընկերակցության և Հայաստանի Հանրապետության միջև կնքված N3891-AM վարկային պայմանագրի շրջանակներում պետական հատվածի արդիականացման ծրագրի (ՊՀԱԾ) նպատակների համար ձեռք

բերված համակարգչային տեխնիկայի որոշակի քանակություն ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հուլիսի 16-ի «Գույք ամրացնելու և նվիրելու մասին» N805-Ա որոշման 1-ին կետի 3-րդ ենթակետի ու 4-րդ կետի համաձայն նվիրաբերվել է նաև Սյունիքի մարզի 12 համայնքների և այժմ ծառայում է «Համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգի» շահագործման նպատակներին: Չնայած դրան, մարզի համայնքների մի մասը մնում է առանց համակարգիչների: Այդ համայնքների ղեկավարներին առաջարկվել է հնարավոր ծրագրերով կամ համայնքի բյուջեի միջոցներով ապահովել համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի՝ համակարգչային տեխնիկայով ու սարքավորումներով համալրման գործընթացը:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում մարզպետարանի ուշադրության կենտրոնում է եղել համայնքային զարգացման ծրագրերի իրականացումը: Առավելապես ուշադրություն է դարձվել համայնքային ենթակառուցվածքների (ճանապարհներ, ջրամատակարարման, ջեռուցման, գազամատակարարման համակարգեր, կապի միջոցներ, սոցիալական և կրթական ենթակառուցվածքներ) վերականգնմանն ուղղված ծրագրերի վրա:

Տեղական ինքնակառավարման բնագավառի 2011 թվականի ՄՁԾ գերակայություններին համահունչ հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել են նաև հետևյալ միջոցառումները.

- 1) Համայնքների բյուջետային կարողությունների ամրապնդում ու զարգացում, բյուջեների հավաքագրման մակարդակի բարձրացում
- 2) Աջակցություն համայնքներին՝ առկա առաջնահերթ հիմնախնդիրների բացահայտման և դրանց լուծման գործում
- 3) Համայնքային ծառայության գործընթացի ներդրման ընթացքում առաջացած խնդիրների պարբերաբար քննարկումների կազմակերպում:

Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի 2011 թվականի ապրիլի 1-ի «Հոբելյանական միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» N264-Ա որոշման համաձայն, միջոցներ են ձեռնարկվել Հայաստանի Հանրապետության տեղական ինքնակառավարման համակարգի 15-ամյա հոբելյանական միջոցառումների ծրագրի իրականացման ապահովման ուղղությամբ: Այն արդյունավետ իրականացնելու նպատակով, գործընթացը մարզպետարանի կողմից վերցվել է հսկողության: Մշակվել է գործողությունների պլան, համաձայն որի կապահովվի համագործակցություն ոչ միայն համայնքների, այլև մարզում գործող շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների ու այլ կառույցների հետ:

Ծրագրի 8-րդ կետով նախատեսված, 2011 թվականի ապրիլի 7-ին Երևանում կազմակերպված «Կանայք տեղական ինքնակառավարման համակարգում» վերտառությամբ միջոցառմանը մասնակցել են Սյունիքի մարզի համայնքների կին ղեկավարներ, համայնքների ավագանիների կին անդամներ և համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի կին քարտուղարներ:

8.2.3 Խնդիրները

Տարածքային կառավարման համակարգի «Խնդիրները» ենթավերնագրի տակ նշվել է, որ համակարգում ձևավորված մշակույթի առանձին տարրեր անհրաժեշտ է տարածել նաև տեղական ինքնակառավարման ոլորտում: Փաստորեն այս երկու ոլորտներն իրականում սերտ համագործակցության մեջ են, սակայն երկու համակարգերի կառավարման բարձր արդյունավետություն ապահովելու համար անհրաժեշտ է կիրառել ավելի հստակ մեխանիզմներ: Արդեն նշվել է, որ բարձր տեխնոլոգիաների արդի արագընթաց զարգացումների ֆոնի վրա առաջացել է նաև մարզի համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում նույնպես Mulberry համակարգը կամ նմանատիպ որևէ համակարգ ներդնելու անհրաժեշտությունը: Եթե համակարգը ներդրվի քաղաքապետարաններում ու գյուղապետարաններում, կամ ՀԿՏՀ-ը համացանցի միջոցով կապվի մարզպետարանի համակարգի հետ, ապա զգալիորեն կբարձրանա համայնքների հետ աշխատելու արդյունավետությունը, համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում կփոխվի կադրերի որակական մակարդակը, կգործարկվեն ոլորտների խնդիրների լուծման համանման եղանակներ:

8.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Կարելի է հետևություն անել, որ այսօր տեղական ինքնակառավարման համակարգում նույնպես շեշտադրումը հիմնականում պետք է լինի բնագավառի օրենսդրության կատարելագործման, համակարգի էլեկտրոնային կառավարման, համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերի տեխնիկական հագեցվածության մակարդակների բարձրացման, կադրերի որակավորման շարունակական բարձրացման վրա (տեղական ինքնակառավարման համակարգում նույնպես, ի տարբերություն մասնավոր առանձին ոլորտների, աշխատակիցների վարձատրության չափը համեմատաբար ցածր է և, բնականաբար, բարձր որակավորում ունեցող կադրերի առկայությունը համակարգում պակասելու միտում ունի, իսկ մարզի գյուղական համայնքների մեծ մասում որակյալ կադրերի խիստ պակաս կա, կադրերին ներկայացվող որակական բարձր պահանջները ենթադրում են նաև բարձր աշխատավարձի առկայություն, որն իր հերթին հակադարձ կերպով նպաստելու է համայնքային ծառայողների որակավորման բարձրացմանը):

8.3. Քաղաքացիական հասարակություն

8.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի գործունեության կարևոր ուղղություններից մեկը պետք է լինի հասարակության մի մասի՝ մարզում ընթացող գործընթացների նկատմամբ կրավորական և սպասողական դիրքորոշման աստիճանական վերացումը և հասարակության լայն խավերի ընդգրկումը, մասնակցությունը մարզային և համայնքային զարգացման

գործընթացներին: Այս հարցը լուծելու համար օրենսդրության առումով բավարար պայմաններ կան, խնդիրը մարդկանց որոշակի հատվածի հոգեբանության, հոգեկերտվածքի և մտածողության վերափոխման մեջ է, որը պետք է իրականացվի պետական, տարածքային կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապատասխան քայլերի շնորհիվ:

Իրականացման առաջընթացը

2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների առավել թափանցիկ գործունեությունն ապահովելու նպատակով, մարզպետարանի աշխատակազմի, ՏԻՄ-երի և մարզի հասարակական կազմակերպությունների ջանքերով իրականացվել են հետևյալ միջոցառումները.

Մարզի տարածքում գործող ԶԼՄ-ների միջոցով հաղորդումների հեռարձակում՝ ներկայացնելով մարզպետի, մարզպետարանի և մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեությունը, գոյություն ունեցող հիմնախնդիրները և կատարվող ծրագրերը, առավել լայն կիրառություն ունեցող օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի, դրանցում կատարվող փոփոխությունների վերաբերյալ հաղորդագրությունների հրապարակում

- 1) Պարբերաբար և համակարգված ձևով մարզպետի, նրա տեղակալների և մարզպետարանում այլ ղեկավար պաշտոններ զբաղեցնող անձանց դեպի համայնքներ այցելությունների կազմակերպում, որոնք ուղեկցվել են տեղական ինքնակառավարման մարմինների և համայնքի բնակչության հետ հանդիպում-քննարկումներով, որոնց ժամանակ մարզի առաջին դեմքերից բնակչության մի մասը հնարավորություն ունեցավ ստանալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն և բացատրություններ
- 2) Հաշվետու ժամանակահատվածում մարզպետի մոտ իրականացվել է քաղաքացիների կանոնակարգված ընդունելություն: Այն իրականացվել է «Տեղեկատվության ազատության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 7-րդ հոդվածի և ՀՀ Սյունիքի մարզպետի 2009 թվականի մարտի 31-ի N65-Ա որոշմամբ հաստատված կարգով սահմանված դրույթներին համապատասխան:
- 3) Ամսական մեկ անգամ, յուրաքանչյուր ամսվա վերջին երկուշաբթի օրը մարզկենտրոնում կատարվել է քաղաքացիների ընդունելություն:
- 4) Բացի այդ, քաղաքացիների ընդունելություն է կատարվել նաև մարզպետի՝ համայնքներ կատարած ամենամսյա այցելությունների ժամանակ՝ ըստ քաղաքացիների արտագնա ընդունելությունների ժամանակացույցի:
- 5) Մարզպետի մոտ քաղաքացիների ընդունելության, նրանց կողմից բարձրացված հարցերի և դրանց ընթացքի մասին պարբերաբար տեղեկատվություն է փակցվել տեսանելի վայրում կամ տեղադրվել մարզպետարանի կայքում: Ի դեպ, կայքում պարբերաբար տեղադրվել է նաև մարզպետի կողմից կատարված

քաղաքացիների ընդունելության մասին ամփոփ տեղեկատվություն, ինչպես նաև մարզպետի մոտ քաղաքացիների ընդունելության կարգը:

- 6) Մարզպետարանի կայքում առկա է եղել մարզպետի գործունեության ծրագիրը.
- 7) Մարզպետարանի կայքում տեղադրվել է տարվա ընթացքում անցկացված մարզի խորհրդի նիստերի մասին տեղեկատվությունը, ՁԼՄ-երի միջոցով լուսաբանվել են մարզի խորհրդի բոլոր նիստերը.
- 8) Մարզպետարանի կայքում հրապարակվել են 2010 թվականի տարեկան և 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացիկ հաշվետվություններ:
- 9) Մարզի բոլոր համայնքներում տարվա ընթացքում առկա են եղել տեղեկատվական ցուցատախտակներ.
- 10) Հասարակական կազմակերպությունների և զանգվածային լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների՝ մարզի խորհրդի նիստերին մասնակցության ցուցանիշի բարձրացում:
- 11) համայնքների բնակիչների շրջանում իրավունքների և պարտականությունների մասին իրազեկության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպում:
Այս գործընթացի շրջանակներում և ի կատարումն ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2009 թվականի օգոստոսի 11-ի №01/16/4439-09-ի հանձնարարականի, դեռևս 2009 թվականի օգոստոսից Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքների ղեկավարներին առաջարկվել է ապահովել համայնքների բյուջեների եռամսյակային և տարեկան հաշվետվությունները, հաստատված բյուջեն և նրանում կատարվող փոփոխությունները համայնքների ղեկավարների աշխատակազմերում ցուցատախտակներին և տեսանելի այլ վայրերում փակցնելու, լրատվամիջոցներով հրապարակելու, սեփական կայք էջերում տեղադրելու գործընթացը, ինչպես նաև համայնքի ղեկավարի աշխատակազմում գործավարության մատյանի, հնարավորության սահմաններում՝ ավագանու աշխատասենյակի առկայությունը: Գործընթացը 2009 թվականի օգոստոսից վերցվել է հսկողության և մարզպետարանի կողմից համայնքներում պարբերաբար կատարվում են ուսումնասիրություններ: Չնայած տեխնիկական և ծրագրային ապահովման (կառավարման գործիքների) անհամապատասխանությանը, Սյունիքի մարզպետարանի պաշտոնական վեբ-կայքում տեղադրվել են մարզի համայնքների զգալի մասի տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական ակտերը, համայնքների ղեկավարների՝ իրենց գործունեության վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունները: 2011 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ մարզի համայնքներից սեփական վեբ-կայք ունեն Կապանի, Քաջարանի, Սիսիանի և Ագարակի քաղաքային համայնքները:
- 12) Քաղաքացիական հասարակության ձևավորման գործում, մարզի սպորտային և մարզամշակութային միջոցառումների համատեքստում կարևորվել է երիտասարդության հարցերի լուծմանն ուղղված քաղաքականության զարգացումը և նրա արդյունավետության բարձրացումը: Երիտասարդության հարցերի բնագավառում զարգացման հիմնական գերակայություն է սոցիալ-տնտեսական, իրավաքաղաքական, հոգևոր-մշակութային, սպորտային

միջոցառումների կազմակերպական պայմանների ու երաշխիքների ապահովումը երիտասարդների սոցիալական կայացման, նրանց ստեղծագործ ներուժն ի շահ հասարակությանը առավել լիարժեք օգտագործելու համար: Մարզի երիտասարդության խնդիրների լուծմանը նպաստում են նաև երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունները: Այս առումով սերտ համագործակցություն է իրականացվել երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունների, այդ թվում նաև՝ 2010 թվականի փետրվարին ստեղծված և իր ակտիվ գործունեությունն սկսած «Դավիթբեկյան ուխտեր» երիտասարդական հասարակական կազմակերպության հետ:

8.3.3 Խնդիրները

Անհրաժեշտ է ավելի սերտացնել համագործակցությունը մարզպետարանի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և մարզում գործող հասարակական կազմակերպությունների միջև, որի համար նույնպես պետք է մշակել հստակ մեխանիզմներ:

Երիտասարդության կարևոր խնդիրներից է Կապան քաղաքում լեռնահանքային արդյունաբերության ոլորտի համար միջին մասնագիտական կրթությամբ կադրերի պատրաստման հարցը: Այս առումով Կապան քաղաքում կարևոր է ստեղծել նման կադրերի պատրաստման ուսումնական կենտրոն՝ երիտասարդության համար մատչելի և անվճար ուսուցմամբ:

8.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Մարզում գործող մի շարք հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը բավականին արդյունավետորեն է անդրադառնում մարզի և համայնքների սոցիալ-տնտեսական առաջընթացի վրա: Չնայած դրան, նրանց գործունեությունը մարզի կտրվածքով որոշակի համակարգման կարիք ունի՝ մարզպետարանի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հասարակական կազմակերպությունների քայլերի ներդաշնակեցման, համաձայնեցման, կրկնություններից ու ավելորդություններից խուսափելու առումով: Խնդրի լուծման համար կարելի է ստեղծել հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը մարզում համակարգող որևէ մարմին /ֆորում/, որի արդյունավետ գործունեության արդյունքում կարելի է ապահովել օպտիմալ լուծումներ:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Աղյուսակ 9

Տեղեկանք

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2011թ. տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների վերաբերյալ

Հ/Հ	Միջոցառման համառոտ բովանդակությունը	Գումարը /հազ. դրամ/	Ֆինանսավորման աղբյուրը	Ֆինանսավորման չափը 01.07.2011թ. դրությամբ	Ծանոթություն
1	2	3	4		
ՓՄՁ և մասնավոր հատված					
1	ՓՀԷԿ-երի կառուցում և շահագործում	2737000.0	Մասնավոր ներդրողներ	700000.0	
2	Մանր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացման վարկային ծրագրեր	3893900.0	Բանկեր և վարկային կազմակերպություններ	2065400.0	
3	Աջակցություն ՓՄՁ Կապանի գրասենյակին	5145.6	ԵԱՀԿ Սյունիքի մարզային գրասենյակ	2580.0	
Ընդամենը		6636045.6		2767980.0	
Կրթություն					
1	«Անգեղակոթի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	130000.0	ՀՀ պետական բյուջե	52000.0	
2	«Տեղի թիվ 1 միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	50000.0	ՀՀ պետական բյուջե		2011թ. հունիս ամսին շենքի փլուզման պատճառով առաջարկություն է ներկայացվել կառուցել նոր շենք

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

3	«Կապանի թիվ 2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	76933.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
4	«Սիսիանի ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	110000.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
5	Աճանանի դպրոցի տանիքի հիմնանորոգում	20000.0	ՀՀ պետական բյուջե	10300.0	
6	Քարաշենի դպրոցի ջեռուցման համակարգի կառուցում, լուսամուտների փոխարինում	23449.7	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	5451.6	
7	Գորիսի թիվ 4 ավագ դպրոցի ցանկապատի կառուցում և բարեկարգում	10910.9	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	3730.0	
8	Կրթական տարաբնույթ ծրագրերի իրականացում	121000.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	121032.7	
9	Ուսուցողական և խորհրդատվական ծրագրերի իրականացում	6925.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	1275.9	
10	Նախադպրոցական հաստատություններում ներդրումներ	12200.0	Համայնքային բյուջե	17566.3	
Ընդամենը		561418.6		211356.5	
Մշակույթ, սպորտ, երիտասարդության հարցեր					

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

1	Մարզական և մշակութային միջոցառումների իրականացման	11491.0	ՀՀ պետական բյուջե, «Վորլդ Վիժն ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	6550.00	
2	Գորիսի Ա. Բակունցի անվան տուն թանգարանի հիմնանորոգում	30000.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
3	Գորիսի Վաղարշյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնի հիմնանորոգում	17580.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
4	Գորիսի Վաղարշյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնի ջեռուցման համակարգի վերականգնում	36164.8	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	30780.8	
5	Խնձորեսկի մշակույթի տան վերանորոգման	97733.7	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	60170.0	
6	ք. Կապանի երկրագիտական թանգարանի շենքի վերանորոգում	80000.0	ՀՀ պետական բյուջե	34000.0	
7	ք. Մեղրիի մշակույթի տան տանիքի վերանորոգում	40000.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
8	ք. Գորիսի Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի վերանորոգում	25000.0	ՀՀ պետական բյուջե	4250.0	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

9	Մարզի համայնքներում մարզադաշտերի, խաղահրապարակների և հանգստի գոտիների ստեղծում	22332.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	32895.2	
10	Աջակցություն մշակույթի տներին	30236.5	Համայնքային բյուջե	8836.0	
Ընդամենը		390538.0		177482.0	
Առողջապահություն					
1	<<Կապանի ԲԿ>> ՓԲԸ մանկական մասնաշենքի հիմնանորոգում	90400.0	<<Հայաստան>> համահայկական հիմնադրամ	50900.0	
2	<<Կապանի ԲԿ>> ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցում	1406000.0	ՀՀ պետական բյուջե, «Համաշխարհային բանկ», ԱՆ ԾԻԳ		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
3	<<Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>> ՓԲԸ նոր մասնաշենքի կառուցում	912000.0	ՀՀ պետական բյուջե, «Համաշխարհային բանկ», ԱՆ ԾԻԳ		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
4	Ուսուցողական և խորհրդատվական ծրագրերի իրականացում	17830.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	2170.3	
5	Մոր և մանկան բժշկական ծառայություն	334886.5	ՀՀ պետական բյուջե	171120.0	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	Աշխատանքային թերապիայի պայմանների բերավաճում Սյունիքի մարզային նյարդահոգեբուժական դիսպանսերում	2680.0	ԵԱՀԿ Սյունիքի մարզային գրասենյակ	2680.0	
Ընդամենը		2763796.5		226870.3	
Սոցիալական ապահովություն և երեխաների պաշտպանություն					
1	Վարձատրվող հասարակական աշխատանքներ	61000.0	ՀՀ պետական բյուջե	9730.0	
2	<<Սոցիալական տուն աջակից պայմաններով>> ծրագրի շրջանակներում Գորիս քաղաքում 22 բնակարանոց շենքի կառուցում	183000.0	Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության	50000.0	
3	Քաղաքային համայնքների մշակութային և սպորտային կենտրոններում թեք հարթակների կառուցում	1000.0	Համայնքային բյուջե, այլ կազմակերպություններ	450.0	
4	Համակարգչի, պատվաճառողի, կար ու ձևի ուսուցման կազմակերպում	1012.0	ՀՀ պետական բյուջե	6580.0	
5	Աշխատավարձի փոխհատուցում գործատուին, հաշմանդամին աշխատանքի տեղավորման նպատակով	8400.0	ՀՀ պետական բյուջե	3111.5	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	Գործում առողջակրթական, վերականգնողական կենտրոնի ստեղծում	10000.0	Միջազգային և այլ կազմակերպություններ		
7	Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոնների ստեղծում	120000.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ, համայնքային բյուջե	15000.0	
Ընդամենը		384412.0		84871.5	
Քաղաքաշինություն					
1	Կապան քաղաքում երիտասարդ ընտանիքների համար 330 բնակարանոց, 3 շենքերի կառուցում	1060300.0	«ԵՊՀ շրջանավարտների միավորում» ՀԿ		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
2	Գորիսի նոր քրեակատարողական շենքի կառուցում	1035100.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
3	Կապանի դատարանի շենքի կառուցում	347853.0	ՀՀ պետական բյուջե		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
4	Կոռնիձորի համայնքային կենտրոնի ջեռուցման համակարգի կառուցում	14623.8	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	9683.1	
5	Անգեղակոթի համայնքային կենտրոնի հիմնանորոգում	115970.8	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	77875.7	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	ք. Կապանի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգում	50000.0	ՀՀ պետական բյուջե	12500.0	
7	Նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմում	12460.0	ՀՀ պետական բյուջե	12460.0	
8	Մարզի համայնքներում քաղաքաշինական տարաբնույթ աշխատանքների իրականացում	53738.1	Համայնքային բյուջե, «Վորլդ Վիժն ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	19359.9	
Ընդամենը		2690045.7		131878.7	
Ենթակառուցվածքներ					
Ճանապարհաշինություն					
1	Մարզային նշանակության ավտոճանապարհների ձմեռային պահպանում, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	105239.0	ՀՀ պետական բյուջե	47300.0	
2	ք. Կապանի Ռ. Մինասյան փողոցի ասֆալտապատում	105000.0	ՀՀ պետական բյուջե	10000.0	
3	ք. Գորիսի Խորենացու փողոցի ասֆալտապատում	60000.0	ՀՀ պետական բյուջե	1000.0	
4	ք. Գորիսի Ավանգարդ թաղամասի բարեկարգում	127540.0	ՀՀ պետական բյուջե	13000.0	
5	ք. Սիսիանի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	70000.0	ՀՀ պետական բյուջե	18000.0	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	ք. Ագարակի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	40000.0	ՀՀ պետական բյուջե	15000.0	
Ընդամենը		507779.0		104300.0	
Ջրամատակարարում					
1	Կապան քաղաքում խմելու ջրագծի հիմնանորոգում	540000.0	ՀՀ պետական բյուջե	40000.0	
2	ք. Սիսիանի ջրային հայելիների սանիտարական մաքրում և բարեկարգում	55000.0	ՀՀ պետական բյուջե	7950.0	
3	Ծավ և Վարդանիձոր համայնքների ջրամատակարարման համակարգի հիմնանորոգում	14181.1	ՀՀ պետական բյուջե, <<Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման>> ԾՎԿԳ	12670.5	
4	Կապան, Ագարակ քաղաքային և Կարճևան գյուղական համայնքների խմելու ջրագծերի հիմնանորոգման	425900.0	ՀՀ պետական բյուջե, Ասիական զարգացման բանկ	180000.0	
Ընդամենը		1035081.1		240620.5	
Գազիֆիկացում					
1	Խոզնավար, Խնածախ, Վաղատուր և Սպանդարյան համայնքների գազիֆիկացում	397000.0	ՀՀ պետական բյուջե, <<Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման>> ԾՎԿԳ	0.0	Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
Ընդամենը		397000.0		0.0	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ընդամենը ենթակառուցվածքներ		1939860.1		344920.5	
Արդյունաբերություն					
1	Հանքարդյունաբերության զարգացում	730000.0	Լեռ-Էքս ՍՊԸ		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
2	Ցեմենտի արտադրության կազմակերպում	75000.0	<<Քարաշեն ցեմենտ>> ՍՊԸ		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
Ընդամենը		805000.0		0.0	
Գյուղատնտեսություն					
1	Աջակցություն Սիսիանի տարածաշրջանի ֆերմերային տնտեսություններին կերարտադրության, կաթնարտադրության և արհեստական սերմնավորման բնագավառներում	33150.0	«Ակցիա սովի դեմ» ՄԿԲ	39260.0	
4	Գորիսի տարածաշրջանի 16 համայնքներում անասնապահության զարգացման ծրագրեր /անասունների, գյուղ. սարքավորումների տրամադրում/	162000.0	Շվեյցարիայի Զարգացման և Համագործակցության Գործակալություն	88900.0	
5	Կապանի տարածաշրջանի 19 համայնքներում նյութական արժեքների տրամադրում, «Գյուղմթերքների արտադրության խթանում» և «Ուսուցում» ծրագրերի իրականացում	5175.0	Կապանի փոքր ֆերմերների ասոցիացիա ՀԿ	7472.1	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	ՀՀ Սյունիքի մարզի Գորիսի տարածաշրջանում սպանդանոցի կառուցման ներդրումային ծրագիր	350000.0	Իրանական «EHDAS SANATE PISHRO Co» /Առաջավոր տեխնիկա ներդրող ընկերություն/		Ֆինանսական միջոցների բացակայության պատճառով ծրագիրը չի սկսվել
7	Համակցված կերերի արտադրության արտադրամասի կառուցում Սիսիանի տարածաշրջանում	230000.0	Միջազգային դոնոր և այլ կազմակերպություններ		Դոնորներ չլինելու պատճառով ծրագիրը չի սկսվել
8	Ոռոգման համակարգերի հիմնանորոգում	171469.0	ՀՀ պետական բյուջե	12670.0	
9	Կրծողասպան /դեռատիզացիոն/ աշխատանքների իրականացում	4000.0	ՀՀ պետական բյուջե	7704.0	
10	Աջակցություն ֆերմերներին որակյալ սերմերի, անասնակերի ձեռքբերման և արդյունավետ հողամշակման հարցում	10950.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	996.4	
11	Աջակցություն գյուղացիական տնտեսություններին գյուղ. մթերքների արտադրության հարցում	3650.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	314.5	
12	Երրորդ կարգի ջրանցքների վերանորոգում /Կապան, Գորիս, Ախլաթյան/	115070.0	Հազարամյակների մարտահրավեր հիմնադրամ	101500.0	
Ընդամենը		1085464.0		258817.0	
Բնապահպանություն					

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

1	Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի իրականացում	496000.0	Գերմանական KFW բանկ	5360.0	
2	Խուստուփ արգելավայրի ստեղծման ծրագրի իրականացում	73000.0	Վայրի բնության համաշխարհային հիմնադրամ		Ծրագիրը գտնվում է նախագծման փուլում
3	«Շիկահող» պետական արգելոցի, «Սոսիների պուրակ» և «Զանգեզուր» պետական արգելավայրերի պահպանության, գիտական ուսումնասիրությունների, անտառտնտեսական աշխատանքների կատարման ծրագրեր	50030.0	ՀՀ պետական բյուջե	22000.0	
4	Բնապահպանական ծրագրերի իրականացում	8794.1	Համայնքային բյուջե	5764.0	
Ընդամենը		627824.1		33124.0	
Զբոսաշրջություն					
1	«Տաթևի վերածնունդ» ծրագրի իրականացում	365000.0	Հայաստանի ազգային մրցունակության հիմնադրամ, <<Ինստեյն մենեջմենտ ենդ ադմինիստրայշն քամփնի>> ՓԲԸ		Ծրագրի սկիզբը 2011թ. 2-րդ կիսամյակ
Ընդամենը		365000.0		0.0	
Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում և քաղաքացիական հասարակություն					

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

1	Համայնքների հիմնախնդիրների լուծմանն ուղղված ծրագրերի և միջոցառումների իրականացում	3240.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	4566.1	
2	Քաղաքացիական հասարակության զարգացման ոլորտին աջակցություն	33580.0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	9369.5	
3	Աջակցություն կանանց ռեսուրս կենտրոններին	41808.0	ԵԱՀԿ Սյունիքի մարզային գրասենյակ	21666.0	
Ընդամենը		78628.0		35601.6	
Ընդամենը 2011թ. տարեկան աշխատանքային պլանով		18328032.6		4272902.1	

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Աղյուսակ 10

Համեմատական
ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ
Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2011թ.
գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի փաստացի
կատարման

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2011 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2011թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	01.07.2011թ. ՏԱՊ-ով փաստացի կատարված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5	6
1	ՓՄՁ և մասնավոր հատված	0.0	6,636,045.6	2,767,980.0	3,868,065.6
	<i>որից՝</i>				0.0
1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	0.0	0.0	0.0	0.0
	վարկային միջոցներ				0.0
1.2	բանկեր, վարկային և միջազգային կազմակերպություններ		3,899,045.6	2,067,980.0	1,831,065.6
1.3	համայնքային բյուջե				0.0
1.4	մասնավոր ներդրողներ		2,737,000.0	700,000.0	2,037,000.0
2	Սոցիալական ոլորտներ	7,538,222.1	4,100,165.1	700,580.3	3,399,584.8
	<i>որից՝</i>				
	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	6,642,922.0	3,478,242.3	393,923.9	3,084,318.4
	վարկային միջոցներ	6,642,922.0	991,983.2	293,791.5	698,191.7
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	895,300.1	578,486.3	269,504.1	308,982.2
	համայնքային բյուջե	0.0	43,436.5	37,152.3	6,284.2
	մասնավոր ներդրողներ	0.0	0.0	0.0	0.0
2.1	Կրթություն	3,630,390.0	561,418.6	211,356.5	350,062.1
	<i>որից՝</i>				
2.1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	3,630,390.0	421,293.6	71,481.6	349,812.0
	վարկային միջոցներ	3,630,390.0	386,933.0	62,300.0	324,633.0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		34,360.6	9,181.6	25,179.0
2.1.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		127,925.0	122,308.6	5,616.4

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2.1.3	համայնքային բյուջե		12,200.0	17,566.3	-5,366.3
2.1.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
2.2	Մշակույթ և սպորտ	483,000.0	390,538.0	177,482.0	213,056.0
	<i>որից՝</i>				
2.2.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	483,000.0	333,650.2	131,900.8	201,749.4
	սեփական միջոցներ	483,000.0	199,751.7	40,950.0	158,801.7
	վարկային միջոցներ		133,898.5	90,950.8	42,947.7
2.2.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		26,651.3	36,745.2	-10,093.9
2.2.3	համայնքային բյուջե		30,236.5	8,836.0	21,400.5
2.2.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
2.3	Առողջապահություն	3,404,420.1	2,763,796.5	226,870.3	2,536,926.2
	<i>որից՝</i>				
2.3.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	2,519,120.0	2,652,886.5	171,120.0	2,481,766.5
	սեփական միջոցներ	2,519,120.0	334,886.5	171,120.0	163,766.5
	վարկային միջոցներ		2,318,000.0		2,318,000.0
2.3.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	885,300.1	110,910.0	55,750.3	55,159.7
2.3.3	համայնքային բյուջե				0.0
2.3.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
2.4	Սոցիալական պաշտպանություն և երեխաների պաշտպանություն	20,412.0	454,824.0	84,871.5	369,952.5
	<i>որից՝</i>				
2.4.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	10,412.0	70,412.0	19,421.5	50,990.5
	սեփական միջոցներ	10,412.0	70,412.0	19,421.5	50,990.5
	վարկային միջոցներ				0.0
2.4.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	10,000.0	313,000.0	54,700.0	258,300.0
2.4.3	համայնքային բյուջե		1,000.0	10,750.0	-9,750.0
2.4.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
3	Արդյունաբերություն	0.0	805,000.0	0.0	805,000.0
	<i>որից՝</i>				
3.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0.0	0.0	0.0	0.0
	սեփական միջոցներ				0.0
	վարկային միջոցներ				0.0
3.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ				0.0
3.3	համայնքային բյուջե				0.0
3.4	մասնավոր ներդրողներ		805,000.0		805,000.0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

4	Գյուղատնտեսություն	455,000.0	1,085,464.0	258,817.0	826,647.0
	<i>որից՝</i>				
4.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	350,000.0	175,469.0	20,374.0	155,095.0
	սեփական միջոցներ	350,000.0	175,469.0	20,374.0	155,095.0
	վարկային միջոցներ				0.0
4.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	105,000.0	909,995.0	238,443.0	671,552.0
4.3	համայնքային բյուջե				0.0
4.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
5	Բնապահպանություն	85,717.8	627,824.1	33,124.0	594,700.1
	<i>որից՝</i>				
5.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	85,717.8	50,030.0	22,000.0	28,030.0
	սեփական միջոցներ	85,717.8	50,030.0	22,000.0	28,030.0
	վարկային միջոցներ				0.0
5.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		569,000.0	5,360.0	563,640.0
5.3	համայնքային բյուջե		8,794.1	5,764.0	3,030.1
5.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
6	Քաղաքաշինություն	1,041,387.0	2,690,045.7	131,878.7	2,558,167.0
	<i>որից՝</i>				
6.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	1,041,387.0	1,576,007.6	112,518.8	1,463,488.8
	սեփական միջոցներ	1,041,387.0	1,445,413.0	24,960.0	1,420,453.0
	վարկային միջոցներ		130,594.6	87,558.8	43,035.8
6.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		1072498.9	12198.9	1060300.0
6.3	համայնքային բյուջե		41,539.2	7,161.0	34,378.2
6.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
7	Ենթակառուցվածքներ	3,320,100.0	1,939,860.1	344,920.5	1,594,939.6
	<i>որից՝</i>				
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	2,694,800.0	1,939,860.1	344,920.5	1,594,939.6
	սեփական միջոցներ	2,694,800.0	1,499,779.0	152,250.0	1,347,529.0
	վարկային միջոցներ	0.0	440,081.1	192,670.5	247,410.6
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	625,300.0	0.0	0.0	0.0
	համայնքային բյուջե	0.0	0.0	0.0	0.0
	մասնավոր ներդրողներ	0.0	0.0	0.0	0.0
7.1	Ճանապարհաշինություն	2,694,800.0	507,779.0	104,300.0	403,479.0
	<i>որից՝</i>				

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

7.1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	2,694,800.0	507,779.0	104,300.0	403,479.0
	սեփական միջոցներ	2,694,800.0	507,779.0	104,300.0	403,479.0
	վարկային միջոցներ				0.0
7.1.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ				0.0
7.1.3	համայնքային բյուջե				0.0
7.1.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
7.2	Ջրամատակարարում	625,300.0	1,035,081.1	240,620.5	794,460.6
	որից՝				
7.2.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0.0	1,035,081.1	240,620.5	794,460.6
	սեփական միջոցներ		595,000.0	47,950.0	547,050.0
	վարկային միջոցներ		440,081.1	192,670.5	247,410.6
7.2.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	625,300.0			0.0
7.2.3	համայնքային բյուջե				0.0
7.2.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
7.3	Գազիֆիկացում	0.0	397,000.0	0.0	397,000.0
	որից՝				
7.3.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0.0	397,000.0	0.0	397,000.0
	սեփական միջոցներ		397,000.0		397,000.0
	վարկային միջոցներ				0.0
7.3.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ				0.0
7.3.3	համայնքային բյուջե				0.0
7.3.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
8	Զբոսաշրջություն	375,000.0	365,000.0	0.0	365,000.0
	որից՝				
8.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0.0	0.0	0.0	0.0
	սեփական միջոցներ				0.0
	վարկային միջոցներ				0.0
8.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	375,000.0	365,000.0		365,000.0
8.3	համայնքային բյուջե				0.0
8.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
9	Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում, քաղաքացիական հասարակություն, արտակարգ իրավիճակներ	136,000.0	78,628.0	35,601.6	43,026.4

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ 1-ԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	<i>որից՝</i>				
9.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	136,000.0	0.0	0.0	0.0
	սեփական միջոցներ	136,000.0			0.0
	վարկային միջոցներ				0.0
9.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		78,628.0	35,601.6	43,026.4
9.3	համայնքային բյուջե				0.0
9.4	մասնավոր ներդրողներ				0.0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ 2011թ.	12,951,426.9	18,328,032.6	4,272,902.1	14,055,130.5
	<i>որից՝</i>				
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	10,950,826.8	7,219,609.0	893,737.2	6,325,871.8
	սեփական միջոցներ	10,950,826.8	4,162,674.2	513,375.5	3,649,298.7
	վարկային միջոցներ	0.0	3,056,934.8	380,361.7	2,676,573.1
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	2,000,600.1	7,472,653.8	2,629,087.6	4,843,566.2
	համայնքային բյուջե	0.0	93,769.8	50,077.3	43,692.5
	մասնավոր ներդրողներ	0.0	3,542,000.0	700,000.0	2,842,000.0

**ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի
 աշխատակազմի ղեկավար**

Ռ. Ղազարյան